

(ร่าง) กรอบยุทธศาสตร์
การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย
ฉบับที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ
กันยายน ๒๕๖๐

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

บทนำ

กระบวนการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์

ทบทวนสถานการณ์ด้านอาหารของประเทศไทย

การวิเคราะห์ SWOT

๑. จุดแข็ง
๒. จุดอ่อน
๓. โอกาส
๔. ภาวะคุกคาม

สรุปประเด็นท้าทายเพื่อการพัฒนา

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒

๑. วิสัยทัศน์
๒. วัตถุประสงค์
๓. ระยะเวลาดำเนินงาน
๔. เป้าหมายรวม
๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับ
๖. ประเด็นยุทธศาสตร์
 - ◆ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร
 - ◆ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร
 - ◆ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา
 - ◆ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ

ภาคผนวก ๑ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย

ภาคผนวก ๒ วิเคราะห์ความสอดคล้องของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยกับยุทธศาสตร์และแผนงานระดับชาติและ SDGs

ภาคผนวก ๓ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทสรุปผู้บริหาร

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติทำหน้าที่จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศในด้านความมั่นคงอาหาร คุณภาพอาหาร ความปลอดภัยอาหาร และอาหารศึกษา คณะกรรมการอาหารแห่งชาติจึงจัดทำกรอบยุทธศาสตร์กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหาร ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ขึ้นให้มีความต่อเนื่องกับกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ ฉบับนี้ได้เชื่อมโยงทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับอาหารจากภาคการเกษตร การแปรรูป การบริการ สู้โภชนาการ สุขภาพผู้บริโภค ตลอดจนถึงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวการบริการและการค้า โดยน้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักคิดพื้นฐานในการวางกลยุทธ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลเน้นการนำความรู้และปัญญามาสู่การปฏิบัติที่มีคุณธรรมและจริยธรรมรวมทั้งคำนึงถึงการปฏิรูปและพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งระดับโลกและประเทศ ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) และนโยบายการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ และมีภาววิเคราะห์ประเด็นท้าทายสำคัญครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ให้มีให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในอนาคต โดยมีความมุ่งหมายให้เป็นแผนชี้ทางการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในห่วงโซ่อาหาร ให้เกิดการรวมพลังและประสานบูรณาการการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยฉบับนี้ กำหนดวิสัยทัศน์คือ

“ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน”

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการฐานทรัพยากรการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนเสริมสร้างองค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อาหาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่รวมถึงผู้บริโภค และก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการในทุกระดับทั้งในภาวะปกติและวิกฤติ ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร มีเป้าประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการอย่างยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจชีวภาพ ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร มีเป้าประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจในอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษามีเป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและวิจัยให้เกิดความรู้ความตระหนัก แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และสร้างความตระหนักในการบริโภคอาหารเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการด้านอาหารของประเทศตลอดห่วงโซ่อาหารอย่างเป็นระบบ สร้างความเข้มแข็งของการดำเนินงานทุกภาคส่วนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และสอดคล้องกับกติกาการค้าสากล

ยุทธศาสตร์ทั้ง ๔ ด้านดังกล่าว มุ่งสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของร่างกรอบยุทธศาสตร์ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง “ประเทศไทยมีความมั่นคงทางด้านอาหารและโภชนาการ” กล่าวคือนอกจากจะมีอาหารอย่างเพียงพอและประชาชนสามารถเข้าถึงได้แล้ว อาหารนั้นต้องมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี และด้านที่สอง “เป็นแหล่งอาหารคุณภาพสูงปลอดภัย และมีคุณค่าโภชนาการ เพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน” โดยนัยของคำว่า “แหล่งอาหาร” นี้ หมายความว่าประเทศไทยจะไม่เพียงแต่เป็นประเทศผู้ผลิตอาหารเท่านั้น แต่จะเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมใดๆ ก็ตามเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก และวิสัยทัศน์นี้ได้แสดงความมุ่งมั่นสู่การเป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูงเพื่อผู้บริโภคและเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ นำไปสู่การอยู่ดี กินดี มีสุข มั่งคั่ง และยั่งยืน

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย
ฉบับที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙

บทนำ

“อาหาร” เป็นพลังในการขับเคลื่อนที่ยิ่งใหญ่ทั้งในเรื่องสุขภาพและเศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีเอกภาพ โดยกลไกสำคัญที่เกิดขึ้นคือพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ เพื่อให้มีคณะกรรมการอาหารแห่งชาติทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการหรือจัดการด้านอาหารในทุกมิติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถประสานและบูรณาการงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการด้านอาหารในทุกมิติทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

ในปี ๒๕๕๓ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยขึ้นเป็นฉบับแรกโดยเป็นกรอบยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมการดำเนินการด้านอาหารตลอดห่วงโซ่และเป็นแผนชี้นำการดำเนินงานด้านอาหารแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำกรอบยุทธศาสตร์ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

การขับเคลื่อนกรอบยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่หนึ่งที่ผ่านมา ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การกำกับทิศของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องและคณะอนุกรรมการที่แต่งตั้งภายใต้คณะกรรมการอาหารแห่งชาตินั้น ถือเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านจากการดำเนินงานในลักษณะที่ไร้ทิศทางมาสู่การดำเนินงานที่มีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีการขับเคลื่อนประเด็นที่มีความสำคัญหลายประการ แต่ยังคงถือว่าไม่สามารถบรรลุตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการบูรณาการการทำงานยังไม่มุ่งผลสัมฤทธิ์ร่วมกันและยังขาดรายละเอียดของเป้าหมายและตัวชี้วัดร่วมที่สำคัญ เพื่อให้การติดตามประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์มีความชัดเจน นอกจากนี้ ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างต่อเนื่องอีกทั้งมีภัยคุกคามใหม่ๆ เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนปรับปรุงกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ให้เกิดการปรับปรุงการดำเนินงานและสามารถรองรับผลกระทบจากสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยปรับปรุงต่อยอดในแต่ละยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ให้มีจุดเน้นที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ซึ่งแปลงมาจากยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) และนโยบายการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ รวมทั้งได้เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) มีการประเมินสถานการณ์ด้านอาหารทั้งภายในและภายนอกประเทศที่บ่งชี้ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามในการที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยคาดหวังว่ากรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยฉบับนี้จะเป็นแผนชี้นำให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนงานด้านอาหารของประเทศไทยในมิติต่างๆ อย่างสมดุลและยั่งยืน

กระบวนการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์

๑. หลักการสำคัญ

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารเป็นแผนชี้นำเพื่อนำทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติงานให้เกิดผลกระทบจากการประสานพลัง (Collective Impact) และสร้างความมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตลอดห่วงโซ่อาหาร โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่

๑. *น้อมนำ* “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการวางกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารในมิติต่างๆ เพื่อให้พัฒนาในทุกมิติมีความพอประมาณ มีความสมดุลมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารความเสี่ยงที่ดี

๒. *มุ่งเป้า* ตอบสนองวิสัยทัศน์ประเทศไทยใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และสอดคล้องกับนโยบายการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐

๓. *ยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔)* เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ และมีการวิเคราะห์จุดเสี่ยงบนพื้นฐานสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายชาติ

๔. *คำนึงถึง* การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตามวาระการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

๕. *เชื่อมโยง* เป้าหมายการเกษตร อาหาร โภชนาการ สุขภาพ และการค้าให้สอดคล้องประสานกันตลอดห่วงโซ่เป็นองค์รวม นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุข ยั่งยืน มั่นคงและมั่งคั่ง (ภาพที่ ๑-๓)

ภาพที่ ๑ แนวคิดการจัดการด้านอาหารของประเทศไทยแบบองค์รวม (Holistic Approach for Food Management in Thailand)

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดผลสัมฤทธิ์จากระบบเกษตรและอาหารในมิติต่างๆ

ภาพที่ ๓ กรอบแนวคิดความเชื่อมโยงการเกษตร-อาหาร-โภชนาการ-สุขภาพ

๒. กระบวนการจัดทำ

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๑๐ (๒) กำหนดให้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติมีหน้าที่จัดให้มีหรือส่งเสริม สนับสนุนให้มีกระบวนการในการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหารและอาหารศึกษา เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย คณะกรรมการอาหารแห่งชาติจึงได้จัดให้มีกระบวนการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ศึกษาและทบทวนข้อมูลสถานการณ์ด้านอาหารโดยนักนักวิชาการ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ความอนุเคราะห์ทุนวิจัยและการจัดการกระบวนการศึกษาและทบทวนข้อมูล ตลอดจนมีการประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

(๒) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหาร โดยวิธีการ SWOT เพื่อประเมินสถานภาพของประเทศเมื่อต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมต่างๆ

(๓) ปรับปรุงกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานเป็นรายยุทธศาสตร์บนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหาร ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยพิจารณาประกอบกับผลการศึกษาและทบทวนสถานการณ์ ผลประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหาร และข้อคิดเห็นจากการประชุมหารือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

(๓.๑) ประชุมคณะกรรมการเฉพาะเรื่องภายใต้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

(๓.๒) สืบค้นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อาหาร

(๓.๔) ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการด้านอาหารทั้งภาครัฐ การศึกษาและเอกชน

(๓.๕) ประชุมหารือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

(๔) ประชาพิจารณาร่างกรอบยุทธศาสตร์

(๕) คณะกรรมการอาหารแห่งชาติพิจารณาร่างกรอบยุทธศาสตร์

(๖) เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบกรอบยุทธศาสตร์ ตามอำนาจในมาตรา ๑๐ (๑) ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑

ทบทวนสถานการณ์ด้านอาหารของประเทศไทย

๑. สถานการณ์ในระบบอาหารของประเทศ

๑.๑ ความมั่นคงด้านอาหาร

นิยาม ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ “ความมั่นคงด้านอาหาร” หมายความว่า การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร” ซึ่งสอดคล้องกับนิยามความมั่นคงด้านอาหารที่กำหนดโดยองค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) ที่กำหนดว่า “Food security is a situation that exists when all people, at all times, have physical, social and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life”

ในปี ๒๕๕๕ ที่ประชุมคณะกรรมการความมั่นคงอาหารโลก (Committee on World Food Security) ครั้งที่ ๓๙ ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๐ ตุลาคม ๒๐๑๒ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี และคณะกรรมการได้เห็นชอบกับการกำหนดนิยามของ “ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ” หรือ “Food and Nutrition Security” โดยให้หมายความว่า “Food and nutrition security exists when all people at all times have physical, social and economic access to food, which is consumed in sufficient quantity and quality to meet their dietary needs and food preferences, and is supported by an environment of adequate sanitation, health services and care, allowing for a healthy and active life” ซึ่งเหตุผลของการเสนอให้ขยายขอบเขตความมั่นคงอาหารให้ครอบคลุมความมั่นคงด้านโภชนาการนั้น เนื่องจากเห็นว่าอาหารและโภชนาการเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันและส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน กล่าวคือ ต้องใช้โภชนาการเป็นจุดเชื่อมจากอาหารไปสู่ผลทางสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับพลังงาน โปรตีน วิตามิน แร่ธาตุและสารอื่นให้เพียงพอและเหมาะสมกับที่ร่างกายต้องการในช่วงวัยต่างๆ ของมนุษย์ ดังนั้น การพิจารณาประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร จะต้องควบคู่กับความมั่นคงด้านโภชนาการด้วยเสมอ

จากนิยามความมั่นคงด้านอาหารดังกล่าว ทั้งที่กำหนดในพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ และนิยามของ FAO รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคตด้านความมั่นคงด้านโภชนาการ จะเห็นว่า “ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ” เป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานด้านอาหารของประเทศ เพราะมีความครอบคลุมงานด้านอาหารตั้งแต่การผลิต การกระจาย การบริโภค โภชนาการและสุขภาพของประชาชน ตลอดจนมีความครอบคลุมมิติด้านการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการให้ผลิตให้มีความยั่งยืนและสมดุล

สถานะความมั่นคงด้านอาหารของประเทศไทย สถานะความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย สามารถสะท้อนได้จากข้อมูลอัตราการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร หรือ Self-sufficiency ratio (SSR; หน่วยเป็นร้อยละ) เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงสัดส่วนของปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้ในประเทศต่อปริมาณผลผลิตที่ต้องใช้บริโภคใน

ประเทศทั้งปี ซึ่งจากการรวบรวมประมวลข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงานค่า SSR ของประเทศไทยสำหรับอาหารแต่ละชนิดเฉลี่ย ๔ ปี ระหว่างปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ด้านพืชมีค่า SSR เกินกว่าร้อยละ ๑๐๐ ในทุกรายการ ยกเว้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง กระเทียม และหอมหัวใหญ่ ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ สำหรับด้านปศุสัตว์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมีความสามารถในการผลิตได้ครบและเพียงพอเกือบทุกชนิด

จากข้อมูล SSR ดังกล่าว ถือได้ว่าประเทศไทยมีความมั่นคงทางอาหารและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (Food Self-sufficient) อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่ความสำคัญของภาคการเกษตรต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศจะลดลง ตามการลดลงของพื้นที่ทางการเกษตร อันเป็นผลที่เกิดจากการขยายตัวเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรม ประกอบกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองสูงขึ้น ซึ่งอาจทำให้มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว ดังนั้น หากยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการเกษตรและอาหารที่ดีและยั่งยืน จึงมีแนวโน้มว่าในอนาคตอาจเผชิญกับปัญหาความไม่เพียงพอทางอาหาร (Food Availability) และการเข้าถึงอาหารได้ (Food Accessibility) โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลความเจริญและประชาชนที่มีฐานะยากจน ซึ่งประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม

๑.๒ ฐานทรัพยากรและปัจจัยการผลิต

ที่ดิน ข้อมูลสำมะโนการเกษตรปี ๒๕๕๖ ระบุว่ามีการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร ๑๑๖.๖ ล้านไร่ ซึ่งเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๑.๓) เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ร้อยละ ๒๒.๔ ปลูกพืชไร่ ร้อยละ ๑๔.๕ ปลูกยางพารา และพื้นที่ร้อยละ ๘.๕ ปลูกพืชอื่นๆ เช่น ไม้ผล พืชยืนต้นและสวนป่า และในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาพื้นที่ปลูกยางพาราและพืชไร่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แต่พื้นที่สำหรับปลูกข้าว พืชยืนต้น ไม้ผลและสวนป่ากลับมีสัดส่วนลดลง

เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง มีเนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นที่ปลูกข้าว (ร้อยละ ๔๒.๔-๖๗.๕) รองลงมาคือ ที่ปลูกพืชไร่ (ร้อยละ ๒๐.๕-๓๔.๘) ในขณะที่ภาคใต้ เนื้อที่การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นที่ปลูกยางพารา และพืชยืนต้น ไม้ผลและสวนป่า (ร้อยละ ๖๖.๖ และ ๒๔.๔ ตามลำดับ) แต่อย่างไรก็ตามพบว่า ในภาคกลางและภาคเหนือมีที่ปลูกพืชยืนต้น ไม้ผลและสวนป่า (ร้อยละ ๑๔.๖ และ ๙.๒ ตามลำดับ) และที่เหลือเป็นที่ปลูกยางพารา (ร้อยละ ๘.๕ และ ๓.๒ ตามลำดับ)

การขยายตัวของเมือง อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ นับเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ปัญหาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรเนื่องจากการเช่าถือครองหรือการกว้านซื้อของกลุ่มทุนทั้งในประเทศและทุนต่างชาติเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ในส่วนของปัญหาคุณภาพดิน ตามข้อมูลกรมพัฒนาที่ดินปี ๒๕๕๗ รายงานพื้นที่ที่มีปัญหาดินของประเทศไทย ประกอบด้วยดินเค็มประมาณ ๑๔.๔ ล้านไร่ ดินทรายประมาณ ๑๒.๕ ล้านไร่ ดินตื้นประมาณ ๔๖ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัดประมาณ ๖.๒ ล้านไร่ ดินอินทรีย์ประมาณ ๒.๖ แสนไร่ และดินกรดประมาณ ๙๕.๔ ล้านไร่ ซึ่งต้องการการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อลดอัตราเร่งและจำกัดการแพร่ขยายของปัญหา

ป่าไม้ จากข้อมูลปี ๒๕๕๘ ประมาณการว่าพื้นที่ป่าประเทศไทยมีเหลืออยู่ ๑๗๑,๕๘๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ เมื่อเทียบกับเนื้อที่ป่าเมื่อ ๕๐ ปีพบว่าพื้นที่ป่าลดลงไปถึงร้อยละ ๕๐ ซึ่งในปัจจุบันมีการประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์รวมแล้วประมาณ ๑๐๓,๘๑๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๐% ของ

เนื้อที่ประเทศไทย มีเนื้อที่ป่าจริงประมาณกว่า ๑๕% และพื้นที่ป่าจำนวนนี้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่าและเก็บรักษาแหล่งพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต อย่างไรก็ตามแม้จะมีการมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งความหลากหลายทางพันธุกรรม แต่ยังคงพบว่ามี การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง และเมื่อร่วมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างความหลากหลายและการเติบโตของสังคมพืชและสัตว์ในพื้นที่ต่างๆ เป็นเหตุให้ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ต้นน้ำมีสภาพเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อมายังภาคการเกษตร ชุมชนและสิ่งแวดล้อม

น้ำ มีแนวโน้มของการขาดแคลนน้ำทั้งน้ำฝนและน้ำผิวดินโดยเมื่อพิจารณาปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งประเทศ ในแต่ละปีจะมีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่าค่าปกติ และจากข้อมูลเชิงเปรียบเทียบปริมาณน้ำฝนคาบเฉลี่ย ๓๐ ปี (พ.ศ.๒๕๒๔-๒๕๕๓) ซึ่งให้เห็นว่าประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเกิดภาวะฝนแล้งกระจายทั่วไป ในส่วนของปริมาณน้ำผิวดินในแหล่งน้ำต่างๆ มีแนวโน้มขาดแคลนเช่นเดียวกับปริมาณน้ำฝน โดยเมื่อพิจารณาปริมาณน้ำผิวดิน (น้ำท่าธรรมชาติ) เฉลี่ยต่อประชากรทั้งประเทศจะมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งการจัดการแหล่งน้ำในปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการใช้น้ำได้เพียงบางส่วนของความต้องการและจุดที่เป็นปัญหาสำคัญคือพื้นที่เกษตรนอกระบบชลประทาน ทั้งนี้ คาดว่าในปี ๒๕๖๙ ประเทศไทยจะขาดแคลนน้ำอย่างน้อย ๒๑,๐๔๗ ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี และเมื่อผนวกกับปัญหาการลดลงของป่าต้นน้ำจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำทวีความรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนของคุณภาพน้ำผิวดินที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ พบว่ามีแนวโน้มความเสื่อมโทรมไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำโดยไม่ผ่านการบำบัดอย่างเหมาะสม เช่น น้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม รวมไปถึงสาเหตุจากภาคการเกษตรที่มีการชะล้างของสารเคมีทางการเกษตรลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติและมีการตกค้างจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำดังนั้นก็ขาดการบริหารจัดการน้ำที่ดีจะส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพน้ำและมีการแย่งชิงทรัพยากรน้ำกันระหว่างเกษตร ชุมชน และอุตสาหกรรม

พื้นที่ชายฝั่งทะเลและการประมง ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยมีความยาวประมาณ ๒,๖๐๐ กิโลเมตร ซึ่งนอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสันหนาทที่สำคัญแล้วยังเป็นที่อยู่อาศัยและแพร่พันธุ์ของพืชและสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันพื้นที่ชายฝั่งอยู่ในสภาพถูกคุกคาม มีการรุกรานของกิจกรรมจากมนุษย์ทำให้สภาพเสื่อมโทรมซึ่งส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและแหล่งอาหารทางทะเลของประเทศ

ทรัพยากรทางพันธุกรรม ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพตามธรรมชาติสูง ทั้งพืช สัตว์และจุลินทรีย์ ซึ่งถูกนำไปประยุกต์ใช้และผนวกเข้ากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ ก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำเอาทรัพยากรที่หลากหลายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตของความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยมีแนวโน้มเสื่อมโทรมและมีความหลากหลายลดลง เนื่องจากการเร่งพัฒนาประเทศที่ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสูงมาก หากแต่การอนุรักษ์และฟื้นฟูไม่รองรับต่ออัตราการทำลาย อีกทั้งปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนยังมีไม่พอเพียง จึงเป็นเหตุให้ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศถูกคุกคามอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน และส่งผลให้สิ่งมีชีวิตหลายชนิดอยู่ในภาวะถูกคุกคามหรือสูญพันธุ์

นอกจากปัญหาการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพตามธรรมชาติแล้ว ยังพบการลดลงของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่เพาะเลี้ยงเป็นอาหารด้วย ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่าอาหารที่จำหน่ายในท้องตลาดมีความหลากหลายน้อยลงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายพันธุ์พื้นเมืองที่บริโภคเป็นอาหารมีจำนวนลดลง เนื่องจากไม่มีการอนุรักษ์และการศึกษาวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ ยังมีการครอบครองพันธุ์ที่สูงขึ้นจน

เบ็ดเสร็จโดยเอกชน เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และเมล็ดพันธุ์ทานตะวัน ที่สัดส่วนการถือครองเป็นของเอกชนทั้งหมด ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มต้นทุนการผลิตของเกษตรกรและความมั่นคงอาหาร

ปุ๋ย โดยทั่วไปปุ๋ยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่ ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ประเทศไทยยังไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตปุ๋ยเคมีในเชิงพาณิชย์จึงต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งปริมาณความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลล่าสุดในปี ๒๕๕๘ ความต้องการปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นเป็น ๖.๑๗ ล้านตัน สำหรับการเพาะปลูกข้าวนาปี ๑.๗๐ ล้านตัน ข้าวนาปรัง ๐.๔๔ ล้านตัน มันสำปะหลัง ๐.๓๕ ล้านตัน อ้อยโรงงาน ๐.๕๓ ล้านตัน ยางพารา ๑.๕๔ ล้านตัน ปาล์มน้ำมัน ๐.๔๕ ล้านตัน และอื่นๆ ๐.๗๕ ล้านตัน ส่วนปุ๋ยอินทรีย์นั้น ประเทศไทยมีวัตถุดิบที่เพียงพอในการผลิตโดยเกษตรกรสามารถใช้วัสดุในไร่นาเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้ ซึ่งความต้องการปุ๋ยอินทรีย์มีประมาณปีละ ๕๘๐,๐๐๐ ตัน แต่กำลังการผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้น จึงมีการใช้ปุ๋ยเคมีทดแทนและต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก ข้อมูลการนำเข้าปุ๋ยเคมีปี ๒๕๕๘ พบว่ามีมูลค่าประมาณ ๕๖,๗๐๙ ล้านบาท

สารเคมี ข้อมูลปริมาณและมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตรช่วงปี ๒๕๕๓-๒๕๕๘ พบว่ามีการนำเข้าสารกำจัดวัชพืชในปริมาณมากกว่าสารป้องกันกำจัดแมลงและโรคพืช และมีทิศทางเพิ่มขึ้น โดยปี ๒๕๕๓ นำเข้า ๘๐,๒๗๘ ตัน เป็น ๑๑๙,๙๗๑ ตัน ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ และยังคงมีปริมาณการนำเข้าที่สูงกว่า แส้นต้นเกือบทุกปีขณะที่ปริมาณการนำเข้าสารกำจัดแมลงมีแนวโน้มลดลง แต่ในทางตรงข้าม ปริมาณการนำเข้าสารป้องกันและกำจัดโรคพืชมีทิศทางปริมาณการนำเข้าเพิ่มสูงขึ้น และเป็นที่น่าสังเกตว่าจากสถิติการนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรข้างต้น หากเปรียบเทียบกับพื้นที่การเพาะปลูกที่ลดลงอาจประมาณการได้ว่ามีปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นการใช้เคมีมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นหรืออีกนัยหนึ่งอาจเป็นเพราะศัตรูพืชต่างๆ มีการปรับตัวเพื่อต่อต้านสารเคมีทางการเกษตรมากยิ่งขึ้น

เครื่องจักรกล ปัจจุบันการทำการเกษตรของไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากแบบดั้งเดิมมาเป็นเชิงธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมมากขึ้น ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร อัตราการจ้างแรงงานที่สูงขึ้น และแนวโน้มของผู้สูงอายุในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมถึงปัญหาภูมิอากาศแปรปรวนทำให้เกิดการปรับตัวของระบบการผลิตในเชิงของเวลาและการจัดการ ส่งผลให้ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรให้มากขึ้น

๑.๓ เกษตรกร

จำนวนเกษตรกร ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรมีแนวโน้มลดลงในขณะที่แรงงานนอกภาคการเกษตรมีจำนวนเพิ่มขึ้น สาเหตุที่ภาคเกษตรกรรมมีจำนวนแรงงานลดลงนั้น อาจเป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมทำให้ต้องการแรงงานจำนวนเพิ่มขึ้น และคนมีโอกาสด้านการศึกษามีเพิ่มขึ้น จึงเลือกประกอบอาชีพที่มีค่าตอบแทนแน่นอนกว่าอาชีพเกษตรกรรม อีกทั้งแรงงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบตามฤดูกาลไม่มีสวัสดิการและความคุ้มครองแรงงาน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานภาคเกษตรมีการเคลื่อนย้ายออกไปประกอบอาชีพอื่น ทั้งรูปชั่วคราวและถาวร ประกอบกับอัตราค่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตรเพิ่มสูงขึ้น จึงจูงใจให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานมากขึ้น

โครงสร้างอายุเกษตรกร โครงสร้างอายุของแรงงานภาคเกษตรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีความเสี่ยง กล่าวคือมีแรงงานในวัยสูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรทำนาที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทำนาร้อยละ ๓๒ มีอายุเกิน ๖๐ ปี ซึ่งอาจส่งผลต่อปัญหาประสิทธิภาพการทำงานและผลิตภาพที่ได้จะต่ำลง

ปัญหาความยากจน เมื่อเปรียบเทียบรายได้เกษตรกรกับสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ จะพบว่าเกษตรกรรายเล็กมีรายได้อยู่ในระดับต่ำกว่าสาขาการผลิตอื่นและจำนวนประมาณหนึ่งในสี่มีรายได้ต่ำกว่าระดับเส้นความยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกลุ่มครัวเรือนยากจนสูงสุด รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ ถึงแม้ว่าได้มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาความยากจนผ่านมาตรการและโครงการต่างๆ แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้หมดไปได้ เนื่องจากเกษตรกรที่ยากจนยังคงขาดโอกาสเข้าถึงปัจจัยการผลิตและถูกเอาเปรียบยังคงมีปัญหาการกระจายรายได้ ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมและปัญหาหนี้สิน ตลอดจนปัจจัยด้านการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และที่ตั้งของถิ่นที่อยู่ที่ทำกินซึ่งเชื่อมโยงกับความพร้อมของปัจจัยการผลิต

ปัญหาความยากจนของเกษตรกรมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนภาคการค้าระหว่างประเทศต่อขนาดของเศรษฐกิจสูงกว่าเศรษฐกิจภายในประเทศมาก จะทำให้รายได้จากภาคเกษตรและอุตสาหกรรมของประเทศมีความอ่อนไหวและผันผวนตามปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น ภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ตลอดจนภัยแล้งและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกซึ่งมีผลกระทบทำให้ผลผลิตลดลง ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนเกษตรกรลดลง นำไปสู่ภาวะหนี้สิน ซึ่งอาจลุกลามขยายตัวไปสู่ประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่นๆ เช่น การสูญเสียที่ดินทำกิน การอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง เป็นต้น จากอดีตถึงปัจจุบันอาจสรุปต้นตอของปัญหารายได้เกษตรกรที่แท้จริงคือ ปัญหาข้อจำกัดในการสร้างผลกำไรจากการขายผลผลิต ซึ่งเกิดจากสาเหตุ ๒ ประการคือ (๑) ด้านต้นทุนการผลิตที่ควบคุมไม่ได้ และ (๒) ด้านราคาผลผลิตที่ไม่มีสิทธิ์ต่อรอง เนื่องจากเกษตรกรไม่มีข้อมูลตลาดและต้องขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางหรือผู้รวบรวม ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองและต้องเป็นผู้รับราคา แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหารายได้เกษตรกร รวมถึงการช่วยเหลือด้านหนี้สิน แต่ปัญหารายได้และหนี้สินเกษตรกรก็ยังไม่หมดไปและรัฐสูญเสียโอกาสในการใช้งบประมาณส่วนนี้ไปเพื่อพัฒนาประเทศด้านอื่น

๑.๔ การผลิต

ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญ โดยในปี ๒๕๕๙ ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารอันดับที่ ๑๓ ของโลกซึ่งถือว่ามีจุดแข็งในด้านความหลากหลายของฐานการผลิต อีกทั้งภาคการผลิตของไทยมีการสั่งสมองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตมาอย่างต่อเนื่องจึงมีข้อได้เปรียบในการปรับตัวเพื่อผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดได้เร็ว

ด้านการผลิตในภาคการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกพืชเป็นหลัก รองลงมาได้แก่การทำปศุสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจัดตามลำดับ การปลูกข้าวเป็นพืชอาหารหลักที่ใช้เนื้อที่และมีผลผลิตมากที่สุด และมีปริมาณการส่งออกเป็นอันดับที่ ๒ ของโลกรองลงมาได้แก่การทำสวนผลไม้และไม้ยืนต้น การปลูกพืชไร่ การทำสวนผักและใช้ประโยชน์ด้านอื่นตามลำดับซึ่งปริมาณผลผลิตส่วนใหญ่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศและส่งออกจำหน่ายไปยังตลาดต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการทำเกษตรที่ถือครองพื้นที่ขนาดเล็กและเป็นระบบเกษตรแบบแผนปัจจุบัน (Conventional agriculture)

เมื่อพิจารณาข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตร พบว่าภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (ปริมาณลูกโซ่) เฉลี่ยจากช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๗ ซึ่งอยู่ที่ประมาณ ๐.๔๐๑ ล้านล้านบาท เป็น ๐.๖๖๒ ล้านล้านบาทเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของภาคเกษตรในระยะหลังนี้มีการเติบโตในอัตราที่ชะลอตัวลงเนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านส่งผลกระทบต่อขยายตัวของภาคเกษตร เช่น การเกิดภัยธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ

แปรปรวนรุนแรง ปัญหาผลิตภาพที่ต่ำลงแต่มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ประกอบกับการแข่งขันของสินค้าเกษตรในตลาดโลกเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้รายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทยลดลง นอกจากนี้โครงสร้างเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้นด้วย จึงเป็นความท้าทายที่จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อกระตุ้นการเติบโตของภาคเกษตร

ด้านกิจการแปรรูปอาหารซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งมีเพียงร้อยละ ๓ ที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยประเภทอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารที่สำคัญ พิจารณาตามปริมาณการผลิตต่อปี (ไม่รวมข้าว) ได้แก่ น้ำตาล อาหารสัตว์ ธัญพืชและแป้ง น้ำมันพืช สินค้าปศุสัตว์ นมและผลิตภัณฑ์ ผักผลไม้ ประมง และบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรและสินค้าแปรรูปขั้นปฐมที่มีมูลค่าไม่สูงมาก ด้านผลิตภาพในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมของประเทศไทยนั้น พบว่าโดยรวมมีผลิตภาพที่ต่ำแต่อาศัยการเพิ่มปริมาณการผลิตเป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการเพิ่มรายได้ นอกจากนี้การนำองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่ายังมีน้อยและมีต้นทุนการผลิตสูง อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าภาคการผลิตของไทยมีจุดแข็งคือมีการสั่งสมองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นข้อได้เปรียบกว่าประเทศเพื่อนบ้านในการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าแปรรูปเบื้องต้นไปสู่การผลิตที่เน้นสินค้าคุณภาพที่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งสินค้าพรีเมียมหรือสินค้าที่มีมูลค่าสูง

๑.๕ คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร

ประเทศไทยมีความหลากหลายของฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีความแข็งแกร่งระดับโลก และยังมีการผสมผสานของวัฒนธรรมอาหารจากแหล่งต่างๆ มาช้านาน จนเป็นอาหารไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ นอกจากนี้ ตลาดโลกในปัจจุบันมีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพที่จำเพาะเพิ่มขึ้น (Niche product) และมีแนวโน้มการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ (Healthy Food) ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างรายได้แก่ประเทศ อย่างไรก็ตาม สินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของไทยส่วนใหญ่ยังไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงหรือมีคุณภาพที่จำเพาะต่อกลุ่มผู้ซื้อกลุ่มต่างๆ ซึ่งหากภาคการผลิตของไทยยังไม่ปรับตัวในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพหรือมีมูลค่าสูงขึ้นจะทำให้เสียโอกาสทางธุรกิจ

ส่วนประเด็นด้านความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรและอาหารยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยยังพบการปนเปื้อนของอันตรายในผลิตภัณฑ์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น การตกค้างของสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชและยาสัตว์ การปนเปื้อนของสารพิษจากเชื้อรา รวมถึงพบอาหารที่มีคุณภาพไม่ตรงตามมาตรฐาน เช่น การใช้วัตถุเจือปนอาหารเกินปริมาณที่กำหนด หรือการใช้ส่วนผสมที่ยังไม่อนุญาตหรือเป็นสารห้ามใช้ นอกจากนี้ยังมีภัยอุบัติใหม่ที่อาจปนเปื้อนในอาหาร เช่น เชื้อดื้อยาที่มีอาหารเป็นพาหะ เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภคแต่ยังส่งผลกระทบต่อการค้าและภาพลักษณ์ของประเทศด้วย ดังจะเห็นได้ว่ามีการแจ้งเตือนและส่งคืนสินค้าจากประเทศคู่ค้าอยู่เป็นระยะ

ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิตเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยและมีคุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานตามกฎหมายและตรงตามความต้องการของตลาดระดับต่างๆ ตลอดจนการมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์คุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการและมูลค่าสูงและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ โดยใช้การผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และมีระบบประกันคุณภาพและความปลอดภัย

๑.๖ ตลาดอาหารในอนาคต

การเปลี่ยนของรูปแบบการดำรงชีวิต รูปแบบการบริโภคอาหาร และลักษณะโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทำให้รูปแบบตลาดสินค้าเกษตรและอาหารเปลี่ยนไป โดยพบว่าปัจจุบันผู้บริโภคส่วนใหญ่ดำรงชีวิตคนเดียวหรือเป็นครอบครัวที่เล็กลง หรือแม้ว่าจะอยู่เป็นครอบครัวแต่ลักษณะการบริโภคก็มีลักษณะรับประทานคนเดียวหรือสองคนและวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ดังนั้น “ความเร็วและสะดวก” จึงเป็นรูปแบบของแนวโน้มการบริโภคในอนาคต ได้มีการคาดการณ์ว่าอาหารสำเร็จรูปขนาดบรรจุที่เหมาะสมสำหรับ ๑-๒ คน และการปรุงไม่ซับซ้อนจะได้รับความนิยมแทนที่อาหารชุดใหญ่ดังจะเห็นได้ว่าการเพิ่มขึ้นของบริการอาหารส่งถึงบ้านและกลุ่มอาหารแปรรูปแช่แข็งที่เน้นความสะดวกสบายในการปรุงและบริโภคและมีอายุการเก็บรักษาที่นาน

สำหรับอาหารพร้อมบริโภคมีส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับต้นๆ โดยในปี ๒๕๕๘ มีมูลค่ารวมถึง ๘๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปีที่ผ่านมา และมีอัตราการเติบโตที่ร้อยละ ๖ ต่อปี โดยพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีส่วนแบ่งตลาดที่ใหญ่ที่สุด ในขณะที่กลุ่มตลาดเกิดใหม่ ได้แก่ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ตะวันออกกลาง และลาตินอเมริกาก็มีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารประเภทดังกล่าวเพิ่มขึ้นตามลำดับ

จากการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารที่ง่ายและรวดเร็วขึ้น ผู้บริโภคจึงความต้องการทดลองอาหารทางเลือกใหม่ๆ (Alternative eating styles) ตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารที่มีการปรับองค์ประกอบเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่จำเพาะของผู้บริโภค เช่น อาหารปราศจากกลูเตน อาหารปราศจากนมโคหรือน้ำตาลแลคโตส อาหารโปรตีนที่ไม่ใช่เนื้อสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีแนวโน้มที่จะเลือกซื้ออาหารที่ผลิตในท้องถิ่น อาหารอินทรีย์และอาหารที่มีลักษณะตามธรรมชาติที่ผ่านกระบวนการน้อยที่สุด และยังรวมถึงอาหารที่ไม่ใช้วัตถุกันเสียหรือวัตถุเจือปนอาหาร พยายามหลีกเลี่ยงอาหารที่มีส่วนประกอบที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยพิจารณาจากรายละเอียดส่วนประกอบอาหารที่ฉลาก

นอกจากอาหารทางเลือกแล้ว ผู้บริโภคยังมีแนวโน้มที่จะพิจารณาอาหารควบคู่กับภาวะสุขภาพของตัวเองมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการหรือให้ผลดีต่อสุขภาพมากขึ้น เช่น การเพิ่มผลไม้ ผัก ถั่วหรือเมล็ดพืชต่างๆ ในอาหารสำเร็จรูป หรือการนำเสนอควบคู่กับอาหารปกติ อาหารที่มีการปรับสูตรให้มีคุณค่าทางโภชนาการที่ดีขึ้น และผลิตภัณฑ์อาหารที่นำเสนอสารสำคัญ (active ingredient) ซึ่งแยกจากส่วนประกอบของอาหารเป็นจุดขาย

๑.๗ ความสามารถในการแข่งขัน

การจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยโดยInternational Institute for Management Development (IMD) ตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา (๒๕๔๘-๒๕๕๘) อันดับผลิตภาพของประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งช่วง ๕๐-๕๖ โดยพบว่าปี ๒๕๕๘ผลิตภาพภาคเกษตร การบริการและอุตสาหกรรมของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๘๕, ๕๓ และ ๕๑ ตามลำดับ ซึ่งถือว่าเป็นอันดับที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากปัจจัยหลายด้านที่มีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการศึกษา รวมถึงประสิทธิภาพของภาครัฐในด้านการบริหารและด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ

เมื่อเปรียบเทียบอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น สิงคโปร์และมาเลเซีย พบว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันต่ำกว่าสองประเทศดังกล่าว และอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านผลิตภาพในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศคู่แข่งสำคัญ เช่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ไต้หวัน มาเลเซีย ญี่ปุ่น และฮ่องกง

๑.๘ กฎและกติกาด้านการค้าระหว่างประเทศ

กฎ ระเบียบและกติกาการค้าระหว่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และหลายประเทศมีแนวโน้มใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบมาเป็นกฎและกติกาของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการขยายตัวของ การเปิดเสรีทางการค้าในระดับพหุภาคีและทวิภาคี ทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น อีกทั้งสังคมโลกมีการหลอมรวมเป็นสังคมเดียว มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน เงินทุน สินค้าและบริการที่รวดเร็วคล่องตัวขึ้น ทำให้หลายประเทศมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับต่างๆ เพื่อลดอุปสรรคทางการค้า เช่น การรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนถือเป็นโอกาสของไทยในการขยายตลาดสินค้าส่งออกและขยายฐานการผลิตและการลงทุนไปยังประเทศในกลุ่มอาเซียน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มหรือเจรจาเขตการค้าเสรีเพื่อลดอุปสรรคการค้าทางด้านภาษี แต่ปัจจุบันได้เกิดมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษีถูกนำมาใช้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร เช่น เงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมและมนุษยธรรม ได้ถูกหยิบยกมาเป็นเงื่อนไขในการนำเข้าสินค้านอกเหนือจากกฎระเบียบด้านคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า

๑.๙ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์

ระบบโลจิสติกส์มีความสำคัญในแง่ของการเป็นกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนการผลิตและการบริโภค ช่วยให้งจรการผลิตและบริโภคเป็นไปโดยสมบูรณ์ โลจิสติกส์จึงเป็นเรื่องของการจัดการที่ควบคู่กันไปกับการผลิต ที่ส่งผลต่อคุณภาพสินค้าและต้นทุนการผลิต ซึ่งการแข่งขันในตลาดโลกนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ความรวดเร็วในการขนส่งและต้นทุนที่ถูกลงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบแต่ประเทศไทยยังมีต้นทุนโลจิสติกส์ที่สูงอยู่ โดยมีต้นทุนค่าขนส่งสินค้าเป็นองค์ประกอบใหญ่ที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘ ของต้นทุนโลจิสติกส์รวม และในส่วนของสินค้าเกษตรมีต้นทุนโลจิสติกส์ต่อยอดขายคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔๗ โดยเป็นต้นทุนขนส่งถึงร้อยละ ๑๕.๒๕ (ข้อมูลปี ๒๕๕๗) ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่มากเมื่อเทียบกับยอดขาย ดังนั้น จึงต้องเร่งแก้ปัญหาและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

อย่างไรก็ตามมีการวิเคราะห์ว่าประเทศไทยมีข้อได้เปรียบที่จะพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าและโลจิสติกส์ของภูมิภาคเอเชียและเชื่อมต่อไปสู่ภูมิภาคอื่นของโลก โดยประเทศไทยมีความได้เปรียบประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญในภูมิภาคเดียวกัน ในด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของเอเชีย และมีศักยภาพด้านระบบการขนส่งทางอากาศและทางบกที่ดีกว่า นอกจากนี้ประเทศไทยยังอยู่ใกล้กับประเทศจีนซึ่งเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพ จึงเป็นโอกาสที่จะพัฒนาเป็นประตูการค้าสู่จีนแผ่นดินใหญ่ได้มากกว่าด้วย

๑.๑๐ การวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

องค์ความรู้และนวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลกมีมากขึ้นอย่างก้าวกระโดดเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเทคโนโลยีชีวภาพ ได้ทำให้รูปแบบการผลิต การดำเนินธุรกิจและการใช้ชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปมาก และรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้เกิดอุตสาหกรรม สินค้าและบริการใหม่ๆ ที่ผสมผสานการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมหลากหลายขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภค เกิดตลาดรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นโอกาสทางการค้า และการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิจัยและนวัตกรรมของประเทศในปัจจุบัน พบว่ายังอยู่ในลำดับที่ต่ำและการบริหารจัดการงานวิจัยยังขาด

การบูรณาการให้มีเอกภาพตั้งแต่ระดับนโยบาย การสนับสนุนทุนวิจัย และหน่วยงานวิจัยหลัก ทำให้ขาดความชัดเจนของทิศทางการพัฒนาและเกิดความซ้ำซ้อน และยังมีข้อจำกัดในการตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ เป็นผลให้การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศมีความล่าช้า ตลอดจนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังมีน้อย โดยกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและเกษตรกรรายย่อยยังขาดศักยภาพในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีและนวัตกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าขาดแคลนนักบริหารจัดการงานวิจัยและนวัตกรรมที่จะทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งาน รวมถึงการลงทุนของภาคเอกชนในการนำงานวิจัยไปขยายผลเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ และจากการจัดอันดับโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดย International Institute of Management Development ในปี ๒๕๕๙ ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๗ และ ๔๒ จาก ๖๑ ประเทศ ตามลำดับ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำและเป็นจุดอ่อน

๑.๑๑ สภาพอากาศแปรปรวนรุนแรงและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะมีผลกระทบต่อระบบอาหารของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในระยะยาวมีการคาดการณ์ว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติที่รุนแรง เช่น ภาวะฝนแล้งยาวนานทำให้การขาดแคลนน้ำ อุทกภัย การระบาดของศัตรูพืช ที่สร้างความเสียหายพื้นที่เพาะปลูกหรือทำลายผลผลิตทางการเกษตร หรือทำให้สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรลดลง อาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาและได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศที่แปรปรวนรุนแรงที่กระทบกับแหล่งผลิตอาหารมาเป็นระยะ เช่น ปัญหาน้ำท่วมฉับพลันในปี ๒๕๕๔ ทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรและอุตสาหกรรมอาหารเป็นวงกว้าง ปัญหาโรคแมลงระบาดรุนแรงในช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ซึ่งทำความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรอย่างมาก และหากมองไปที่อนาคต ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศใน ๓๐ ปีข้างหน้า โดยมีความเสี่ยงอยู่ในอันดับที่ ๑๔ จาก ๑๗๐ ประเทศ ตัวอย่างเช่น มีการคาดการณ์จากผลการศึกษาที่ระบุว่าอุณหภูมิที่สูงขึ้นมากกว่า ๓๕ องศาเซลเซียส จะส่งผลต่อการผลิตข้าวโดยทำให้ช่อดอกเป็นหมันและมีละอองเกสรที่ผิดปกติ ผลผลิตและคุณภาพข้าวจึงลดลง จากหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ของคณะกรรมการการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลกระหว่างประเทศ (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) ที่ได้เผยแพร่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ ได้รับการยอมรับว่าโลกร้อนขึ้นจริงและคาดการณ์ว่า ในปี ๒๖๔๓ อุณหภูมิโลกจะสูงขึ้น ๑.๔-๕.๘ องศาเซลเซียส และจะทำให้น้ำทะเลสูงขึ้นประมาณ ๐.๙ เมตร เพราะการละลายของน้ำแข็งขั้วโลก ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมบางแห่งและฝนแล้งในบางประเทศ ทำให้เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นทั้งน้ำท่วม และภัยแล้ง เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงส่งผลกระทบต่อผู้มีอาชีพประมงน้ำกร่อย รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะพืชอาหาร นอกจากนี้ผลกระทบต่อการผลิตอาหารโดยตรงแล้ว ยังมีแนวโน้มการใช้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเงื่อนไขทางการค้า เช่น นำประเด็นการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นเงื่อนไขในการกำหนดมาตรฐานสินค้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อภาคการส่งออกของไทย

บทบาทของประเทศไทยในเวทีโลกว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความชัดเจนขึ้นเมื่อประเทศไทยได้ลงนามรับรองข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตามความตกลงปารีส ในปี ๒๕๕๙ โดยประกาศเจตนารมณ์และกำหนดเป้าหมายของประเทศในการลดก๊าซเรือนกระจกให้ต่ำกว่าระดับการปล่อยตามปกติร้อยละ ๒๐-๒๕ ภายในปี ๒๕๗๓ จึงเป็นพันธกรณีที่ทุกภาคส่วนต้องมีส่วน

ร่วมในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว และจะเป็นแรงกดดันให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและบริโภค ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

๑.๑๒ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติประเมินว่า ในช่วงปี ๒๕๔๔-๒๖๔๓ จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป) โดยในปี ๒๕๕๘ พบว่ามีสัดส่วนประชากรโลกผู้สูงอายุร้อยละ ๑๒.๓ และคาดการณ์ว่าในปี ๒๕๖๓ จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๓.๘ สำหรับประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง ๓-๔ ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๔๓-๒๕๔๔ ซึ่งประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปี มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๑๐ และจากข้อมูลสถิติประชากรได้มีการคาดการณ์ว่าปี ๒๕๕๘-๒๕๗๓ ภาพรวมประเทศไทยจะอยู่ในภาวะสังคมผู้สูงอายุ โดยประมาณการว่าในปี ๒๕๗๓ จะมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ ๑๗ ล้านคน ขณะที่วัยเด็กมีประมาณ ๙ ล้านคน ถือว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์รองมาจากญี่ปุ่นและจีน

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งทางบวกและลบ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุในประเทศพัฒนาแล้วจะต้องการสินค้าและบริการที่จำเพาะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าและบริการทางสุขภาพ จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาสินค้าและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มผู้ซื้อกลุ่มนี้ แต่หากภายในประเทศไม่มีการเตรียมการรับมือการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่ดีพอก็จะเกิดผลกระทบทางลบได้ เช่น การขาดแคลนแรงงาน เกิดปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นต้น

๑.๑๓ ภาวะสุขภาพและภาวะโภชนาการของประชาชน

การสำรวจจำนวนของประชากรไทยที่ขาดสารอาหารของ FAO ในปี ๒๕๕๓ พบว่ามีผู้ขาดสารอาหารจำนวน ๑๙.๘ ล้านคน จากนั้นลดลงเหลือ ๖ และ ๕ ล้านคนในปี ๒๕๕๕ และ ๒๕๕๘ ตามลำดับ หรือคิดเป็นสัดส่วนของประชากรที่ขาดสารอาหารร้อยละ ๘.๙ และ ๗.๔ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีประชากรบางส่วนอยู่ในภาวะทุพโภชนาการ แต่อีกด้านหนึ่งกลับมีแนวโน้มภาวะโภชนาการเกินที่มากขึ้น รวมถึงการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เป็นผลจากพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ถูกต้อง เป็นหนึ่งในปัญหาสุขภาพในปัจจุบันที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจภาวะสุขภาพโดยการตรวจสุขภาพ ครั้งที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘) แสดงให้เห็นว่าภาวะสุขภาพและโรคที่มีความชุกเพิ่มขึ้น ได้แก่ ภาวะอ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และแมทาบอลิซึมซินโดรม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์ โดยพฤติกรรมบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมเป็นหนึ่งในปัจจัยก่อให้เกิดความเสี่ยงสุขภาพดังกล่าว ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีพฤติกรรมทางสุขภาพบางประการดีขึ้น เช่น การกินผักและผลไม้ได้ตามคำแนะนำ แต่เป็นการเพิ่มขึ้นในจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับจากการสำรวจครั้งที่ ๔

การเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังไม่เพียงแต่กระทบการใช้ชีวิตอย่างมีสุขภาวะและเป็นสาเหตุของการเสียชีวิต แต่ยังเป็นภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจของประเทศด้วย เนื่องจากภาระทางเศรษฐกิจของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังไม่เพียงแต่สัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพ แต่รวมไปถึงการเกิดขึ้นของค่าใช้จ่ายจากการทำงาน การสูญเสียผลผลิต ความพิการ การเกษียณก่อนวัยอันควร การเสียชีวิตก่อนวัยอันควร และค่าใช้จ่ายจากการต้องมีผู้ดูแล

๑.๑๔ การบริหารจัดการของภาครัฐในห่วงโซ่อาหาร

การสนับสนุนหรือการเสริมสร้างขีดความสามารถที่รัฐดำเนินการอยู่ในห่วงโซ่อาหารส่วนใหญ่ยังกระจุกกระจายไม่ได้มุ่งผลลัพธ์เท่าที่ควร มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ แต่ไม่ได้บูรณาการตั้งแต่ต้นอย่าง

เพียงพอจึงทำให้แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินงานตามแผนของตน โดยจะเห็นว่าประเด็นการกำหนดผลงานและตัวชี้วัดผลงานที่หน่วยงานต่างๆ ใช้อ้อยู่มีจำนวนมาก แต่ยังขาดการจัดลำดับชั้น ก่อน-หลังและความเป็นเหตุเป็นผลตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

การดำเนินการเพื่อสร้างความครอบคลุมในการพัฒนา พบว่าในภาพรวมหลายหน่วยงานและหลายประเด็นทำได้ดี แต่ยังมีหลายหน่วยงานในส่วนกลางที่พยายามดำเนินการเองในพื้นที่ อาจเป็นเพราะการขาดแนวคิดในการถ่ายโอนงานให้หน่วยงานในพื้นที่และท้องถิ่น ซึ่งการที่หน่วยงานรัฐลงไปดำเนินการซึ่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ การขยายผลการพัฒนาจึงทำได้ช้า ความเข้าใจในแนวคิดเรื่องการพัฒนาห่วงโซ่การจัดการจึงมีความสำคัญยิ่ง

การช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงินในเชิงนโยบาย ภาครัฐทำได้ดี สามารถสร้างความครอบคลุมการสนับสนุนได้พอสมควร แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาที่ทำให้บางกลุ่มไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านเทคนิค มีจำนวนไม่น้อยที่ให้เฉพาะความรู้และทักษะ แต่ไม่ได้ให้ปัจจัยเสริมความสำเร็จอื่นๆ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมจึงนำความรู้และทักษะไปใช้ต่อยอดได้ไม่มาก นอกจากนี้ การเสริมขีดความสามารถด้านการจัดการ มีความพยายามของหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินการ แต่ยังไม่สามารถสร้างความครอบคลุมได้เพียงพอ การเสริมขีดความสามารถด้านการรวมกลุ่มเพื่อความเข้มแข็ง มีหลายรูปแบบที่ดีมีประโยชน์แต่จำนวนการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งยังมีไม่มากพอที่จะครอบคลุมช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ยังไม่เข้มแข็ง

ประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถที่ไม่เป็นแบบองค์รวมซึ่งเป็นช่องว่างหลักของการพัฒนาที่แม้ว่าหน่วยงานต่างๆ พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่การบูรณาการยังไม่ครบองค์ประกอบของการทำงานที่ต้องดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน ยังมีการดำเนินการเป็นแบบแยกส่วน ผิดจังหวะเวลา ไม่เกิดการเสริมพลังจึงทำให้เกิดผลลัพธ์ในชั้นปลายทางที่ต้องการ

๑.๑๕ แผนและนโยบายระดับชาติและนานาชาติที่เกี่ยวข้อง

๑.๑๕.๑ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน โดยจะเป็นกรอบและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาวเพื่อให้การกำหนดนโยบายหรือแผนแม่บทยุทธศาสตร์เฉพาะต่างๆ นั้น มีเอกภาพเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมุ่งบรรลุเป้าหมายแห่งชาติร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมุ่งหมายให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม และประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ

๑.๑๕.๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ได้ถ่ายทอดยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปีดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ นี้จึงเป็นแผนการเตรียมความพร้อมและวางรากฐานของประเทศในทุกด้านให้รองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปตลอด ๒๐ ปี โดยแปลงเป็นหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ คือ ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙-๑๑ และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ๑๐ ยุทธศาสตร์ ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยถูกกำหนดให้เป็นแผนรองรับในยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีส่วนสนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑.๒ สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจรายสาขาเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมในการสร้างมูลค่าและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพและเตรียมพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลักดันให้สินค้าเกษตรและอาหารของไทยมีความโดดเด่นในด้านคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยในตลาดโลก และเพิ่มศักยภาพอุตสาหกรรมสำคัญไปสู่อุตสาหกรรมแห่งอนาคตและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารยังมีส่วนสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านอื่นด้วย (ภาคผนวก ๒) ที่สำคัญได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาพที่ดีตลอดช่วงชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุดและด้านการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการรักษา พันฟูทรัพยากรธรรมชาติและมีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาขีดความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการรับมือกับภัยพิบัติ

ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งและการค้า ให้สามารถสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน และด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่เกิดจากการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อลดการนำเข้าจากต่างประเทศและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการสร้างความเข้มแข็งและยกระดับความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า ให้สนับสนุนการสร้างมูลค่าของสาขาการผลิตและบริการเป้าหมาย ด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงและนำเทคโนโลยีไปใช้ให้กับเกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และด้านการบูรณาการระบบบริหารจัดการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้สามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน

ยุทธศาสตร์ที่ ๙ การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ โดยสนองตอบวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ฐานเศรษฐกิจหลักให้ขยายตัวอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และด้านการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน

๑.๑๕.๓ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) เป็นแผนแม่บทด้านความมั่นคงแห่งชาติเพื่อให้หน่วยงานรัฐใช้เป็นกรอบแนวทางดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารมีส่วนสนองตอบต่อนโยบายที่ ๑๒ เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหารซึ่งกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ คือ ประเทศไทยมีความมั่นคงและปลอดภัยในด้านอาหารและ

น้ำ มีคุณภาพตามหลักโภชนาการอย่างเพียงพอและยั่งยืน ประกอบด้วยตัวชี้วัด ๓ ข้อ ได้แก่ (๑) มีระบบบริหารจัดการอาหารและน้ำกรณีฉุกเฉิน (๒) ระบบป้องกัน แจ็งเตือน ระงับยับยั้ง แก้ไข ภัยคุกคามที่แฝงมาในอาหารและน้ำมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และ (๓) พื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ ๑ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและน้ำอย่างยั่งยืนด้วยการมีกลไกกฎหมายและแผนบริหารจัดการด้านอาหารและน้ำเพื่อความมั่นคงอย่างบูรณาการที่ครอบคลุมการมีคลังอาหารและน้ำสำรองกรณีฉุกเฉินตลอดจนเสริมสร้างการเข้าถึงแหล่งอาหารและน้ำของประชาชนตามความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาและเชื่อมโยงระบบป้องกันเผ่าระวังแจ็งเตือนระงับยับยั้งแก้ไขสิ่งปนเปื้อนที่อาจแฝงมาในอาหารและน้ำโดยบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการทางการเกษตรให้เห็นผลในทางปฏิบัติโดยครอบคลุมทางด้านการผลิตการตลาดมาตรฐานสินค้าและแหล่งเงินทุนรวมถึงห่วงโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัยและเป็นภูมิคุ้มกันรองรับวิกฤตการณ์ด้านอาหาร

กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการวิจัยการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมทางอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นความปลอดภัยของอาหารควบคู่กับการรักษาหรือเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและเพิ่มผลผลิตรวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ ๕ จัดที่ดินรองรับความมั่นคงทางอาหารและคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารสามารถแก้ปัญหาและลดการสูญเสียกรรมสิทธิ์รวมถึงการกระจายการถือครองที่ดินของเกษตรกรอย่างเป็นธรรม

๑.๑๕.๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินการ ๑๕ ปี ตั้งแต่ปี ๒๐๑๕ (พ.ศ. ๒๕๕๘) ถึงปี ๒๐๓๐ (พ.ศ. ๒๕๗๓) ประกอบไปด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goals) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Targets) โดยเป้าหมาย SDGs ที่เกี่ยวข้องกับกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารโดยตรง ได้แก่ เป้าหมายที่ ๒ (Zero Hunger) ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition, and promote sustainable agriculture) และเป้าหมายที่ ๑๒ สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Consumption and Production) และมีส่วนสนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย SDGs อื่นด้วย เช่น เป้าหมายที่ ๑ ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบและทุกที่ (No Poverty) เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน (Decent Work and Economic Growth) เป้าหมายที่ ๙ สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Industry, Innovation and Infrastructure) เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ (Climate Action) และเป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้อง พินฟู และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Life on Land)

๒. ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

การดำเนินงานที่ผ่านมาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ด้วยวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย มีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน เพื่อชาวไทยและชาวโลก” นั้น ถือเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านการดำเนินงานจากเดิมคือแต่ละหน่วยงานมีการดำเนินงานจำกัดตามบทบาทหน้าที่ของตนมาสู่การทำงานอย่างบูรณาการภายใต้กรอบยุทธศาสตร์หลักเดียวกัน โดยมีความคืบหน้าผลการดำเนินงานที่รวบรวมจากหน่วยงานต่างๆ เมื่อสิ้นสุดกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ สรุปได้ดังนี้ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ๓)

๒.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร

ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารมีหลักการเพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ๑๐ กลยุทธ์ ครอบคลุมตั้งแต่การบริหารจัดการฐานทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอาหารเพื่อให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างมีคุณภาพเพียงพอและยั่งยืน การส่งเสริมภาคการผลิตที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสมตามแนวคิดเกษตรแม่นยำสูง (Precision Agriculture) ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) ควบคู่กับการพัฒนาเจ้าหน้าที่เป็น Smart Officer อีกทั้งมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาหารและเชื่อมโยงตลาดกับการผลิตและการวิจัยพัฒนาโดยมีผลการดำเนินงานหรือโครงการสำคัญที่อยู่ระหว่างดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร มีการจัดหาที่ดินทำกิน มอบเอกสารสิทธิส.ป.ก. ๔-๐๑ ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดินของนิคมสหกรณ์ ตามประกาศพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

กลยุทธ์ที่ ๒ จัดการทรัพยากรน้ำและดินเพื่อการเกษตรและป่าชุมชน มีการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มพื้นที่ชลประทานโดยก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่พัฒนาแหล่งน้ำในชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานปฏิบัติการฝนหลวงปรับปรุงฐานข้อมูลทรัพยากรดินการปรับปรุงบำรุงดินในจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองเกษตรสีเขียว

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างสมดุลระหว่างพืชอาหารกับพืชพลังงาน โครงการปรับโครงสร้างส่งเสริมการเกษตรให้เป็นแปลงใหญ่โดยยึดระบบการบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) จัดทำ Road Map ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตร ๔ ชนิดได้แก่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มันสำปะหลังอ้อยโรงงานและปาล์มน้ำมัน

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร ดำเนินการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) เช่นเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตในเขตพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำปศุสัตว์โคเนื้อโคนมสุกรเป็นต้นจัดหลักสูตรฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรเช่นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชไร่อาหารสัตว์พืชท้องถิ่นและพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพเพื่อเกษตรกรให้มีรายได้เสริมเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตรและเพิ่มจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่ ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบด้านเกษตรผสมผสานและขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติผ่านกลไกของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีวิทยาลัยประมงและวิทยาลัยอาชีพต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือนคัดเลือกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (ศูนย์หลัก) จังหวัดละ ๑ ศูนย์เพื่อดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมและปฏิบัติด้วยการถ่ายทอดความรู้เทคนิคการบริหารจัดการต่างๆมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๗ ปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหารสนับสนุนการกระจายอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาคุณภาพและความปลอดภัยอาหารโดยจัดตั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตลาดกลางโครงการตลาดเกษตรกร (Farmer Market) ใน ๗๗ จังหวัด

กลยุทธ์ที่ ๘ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนในการรักษาความมั่นคงด้านอาหารพัฒนาเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) ในกลุ่มพื้นที่จังหวัดชายแดนการประกันภัยพืช (Crop Insurance) ข้าวโพดข้าวโคนม

กลยุทธ์ที่ ๙ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อาหารสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและการตลาดเชิงบูรณาการโดยการใช้องค์ความรู้ในการเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิตจนถึงการตลาดในพืชที่มีศักยภาพในการแข่งขันพืชทางเลือกใหม่ในการสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๑๐ จัดระบบเพื่อรองรับความมั่นคงด้านอาหารในภาวะวิกฤติมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตรเพื่อสามารถช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้านการเกษตรและในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากพายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยนในประเทศฟิลิปปินส์โดยบริจาคข้าวผ่านองค์กรสำรองข้าวฉุกเฉินอาเซียนบวกสาม (APTERR) จำนวน ๕,๐๐๐ ตัน

๒.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

ยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารมีหลักการคือเพื่อดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหารโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการคุ้มครองผู้บริโภคและส่งเสริมการค้าทั้งในและต่างประเทศและเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๖ กลยุทธ์ครอบคลุมด้านการส่งเสริมงานมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยของอาหาร การพัฒนาสินค้าเกษตรขั้นต้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการผลิตในระดับชุมชนและระดับอุตสาหกรรม การส่งเสริมการค้าและการตลาดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารของประเทศ

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่ มาตรการการจัดการผักและผลไม้สดปลอดภัยโดยให้มีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการส่งเสริมเพื่อให้ผักและผลไม้มีคุณภาพและความปลอดภัยด้วยการผลักดันให้เกิดระบบผลิตผักและผลไม้ที่มาตรฐานการผลิตตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ดี (GAP/GMP) ทั้งในระดับฟาร์มและการแปรรูปเบื้องต้นอีกทั้งมีระบบตามสอบย้อนกลับ (Traceability) และขณะนี้อยู่ระหว่างการบูรณาการงานระหว่างกระทรวงเพื่อจัดทำระบบการเฝ้าระวังสารพิษตกค้างระดับประเทศในรูปแบบ National Monitoring Programme นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำข้อเสนอการจัดการความปลอดภัยสารเคมีทางการเกษตร รวมทั้งได้วางโครงสร้างและทดลองดำเนินงานหน่วยประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย (Thailand Risk Assessment Centre: TRAC) เกิดกระบวนการประเมินความเสี่ยงที่รองรับงานด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการควบคุมความปลอดภัยของอาหารของประเทศต่อไป

๒.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา

ยุทธศาสตร์ด้านอาหารศึกษามีหลักการคือ เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนา และวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิต และกระจายอาหารในห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารโดยกำหนด ๔ ประเด็นสำคัญในการขับเคลื่อนได้แก่

- (๑) มาตรฐานและเครื่องชี้วัดทางโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง
- (๒) การจัดทำข้อปฏิบัติในการบริโภคอาหารตามวัย (FBDGs)
- (๓) อาหารและโภชนาการศึกษาและการกำหนดอาหารตามวัย
- (๔) ส่งเสริมการบริโภคพืชผักผลไม้
- (๕) การลดหวานมันเค็มในอาหาร
- (๖) รูปแบบการดำเนินงานอาหารและโภชนาการในโรงเรียน
- (๗) รูปแบบการดำเนินงานโภชนาการในพื้นที่และชุมชน
- (๘) ระบบการเฝ้าระวังและสำรวจภาวะโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง
- (๙) การบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในภาวะวิกฤติ

ผลการดำเนินงานที่สำคัญคือการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการอย่างง่ายซึ่งมีเป้าหมายคือสร้างเครื่องมือในรูปแบบสัญลักษณ์อย่างง่ายบนฉลากของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อให้ผู้บริโภคใช้ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าโภชนาการที่เหมาะสม รวมถึงระบบการบริหารจัดการสัญลักษณ์ดังกล่าวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุด ขณะนี้ ได้มีการประกาศเป็นกฎหมายว่าด้วยการใช้สัญลักษณ์โภชนาการอย่างง่ายและหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการแสดงสัญลักษณ์โภชนาการ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สมัครใจและเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่ดีไม่เพิ่มความเสี่ยงของการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

นอกจากนี้ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการวิจัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.) ก็ได้นำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไปใช้กำหนดกรอบและทิศทางการวิจัยอีกด้วย

๒.๔ ทิศทางการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติมีความมุ่งมั่นพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีโครงการศึกษา ทบทวนรูปแบบการดำเนินงานขับเคลื่อนในประเด็นยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่ผ่านมา และจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนกรอบยุทธศาสตร์ในระยะถัดไป^๑ ซึ่งจากการศึกษามีประเด็นที่เป็นโอกาสของการพัฒนา สรุปได้ดังนี้

- การสนับสนุนหรือการเสริมสร้างขีดความสามารถที่รัฐดำเนินการอยู่ ส่วนใหญ่ยังกระจุกกระจายไม่ได้มุ่งผลลัพธ์เท่าที่ควร ซึ่งการดำเนินงานในด้านต่างๆ มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ แต่ไม่ได้บูรณาการตั้งแต่ต้นอย่างเพียงพอ ทำให้แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินงานตามแผนของตนเพียงอย่างเดียว

- การดำเนินการเพื่อสร้างความครอบคลุมในการพัฒนา หลายหน่วยงานและหลายประเด็นดำเนินการได้ดี แต่ยังมีหลายหน่วยงานจากส่วนกลางพยายามดำเนินการเองในพื้นที่ อาจเป็นเพราะการขาดแนวคิดในการถ่ายโอนงานให้หน่วยงานในพื้นที่และท้องถิ่น

^๑มานิตย์ ประพันธ์ศิลป์, สุวารี เตียงพิทักษ์ และสุทธิรักษ์ จรรย์ยานิทัศน์. การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างขีดความสามารถของภาคชุมชน และภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพาณิชย์ เพื่อการจัดการด้านอาหารแบบองค์รวมที่มุ่งผลปลายทางอย่างยั่งยืน. รายงานเสนอต่อคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ธันวาคม ๒๕๕๘.

- การช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงินในเชิงนโยบาย ภาครัฐทำได้ดี โดยสามารถสร้างความครอบคลุมการสนับสนุน แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาที่ทำให้บางกลุ่มไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร
 - การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านเทคนิค มีจำนวนไม่น้อยที่ให้เฉพาะความรู้และทักษะ แต่ไม่ได้ให้ปัจจัยเสริมความสำเร็จอื่นๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมจึงนำความรู้และทักษะไปใช้ต่อยอดได้ไม่มาก
 - การเสริมขีดความสามารถด้านการจัดการให้หน่วยจัดการระดับต่างๆ พบว่ามีความพยายามของหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินการ แต่ยังไม่สามารถสร้างความครอบคลุมได้เพียงพอ
 - การเสริมขีดความสามารถด้านการรวมกลุ่มเพื่อความเข้มแข็ง มีหลายรูปแบบที่ดีมีประโยชน์ แต่จำนวนการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งยังมีไม่มากพอที่จะครอบคลุมช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ยังไม่เข้มแข็ง
- จากผลการศึกษาที่มีข้อสังเกตในประเด็นต่างๆ ได้แก่
- ๑) ประเด็นผลและตัวชี้วัด ตัวชี้วัดผลงานที่หน่วยงานต่างๆ ใช้อยู่มีจำนวนมาก ควรมีการจัดลำดับขั้นก่อน/หลัง และพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผลตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง
 - ๒) ประเด็นการสร้างความปลอดภัยพื้นที่ การที่หน่วยงานรัฐจากส่วนกลางลงไปดำเนินการในพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ทำให้การขยายผลการพัฒนาทำได้ช้า ซึ่งสะท้อนว่าความเข้าใจในแนวคิดเรื่องการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานการจัดการจึงมีความสำคัญยิ่ง
 - ๓) ประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถที่ไม่เป็นแบบองค์รวม ซึ่งเป็นช่องว่างหลักของการพัฒนาที่หน่วยงานต่างๆ พยายามทำกันอยู่ แต่การบูรณาการยังไม่ครอบคลุมประกอบของการทำงานที่ต้องดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน การดำเนินการเป็นแบบแยกส่วน ผิดจังหวะเวลา ไม่เกิดการเสริมพลัง จึงทำให้เกิดผลลัพธ์ในชั้นปลายทางที่ต้องการ
- กรอบงานในภาพรวมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้ในการวางแผนปฏิบัติการเพื่อนำให้เกิดความครอบคลุมจังหวัดและท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดประสานการพัฒนา คือควรมีการวิเคราะห์และจัดทำแผนที่จะสนับสนุนการพัฒนาในประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และหน่วยงานรัฐในส่วนกลางควรมีการวิเคราะห์และจัดทำแผนที่เอื้อต่อการดำเนินการของจังหวัดและท้องถิ่น
 - จากการศึกษาที่มีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรที่เป็นหน่วยกำกับทิศทางและนโยบายของชาติ เช่น คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้และทักษะในการวางแผนและดำเนินการการติดตามประเมินผลแบบมุ่งผลลัพธ์ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานการจัดการและการร่วมมือประสานการทำงานแบบมีผลกระทบจากการรวมพลังและทำงานโดยหลักสหภาคี (Collective Impacts และ Partnership Principles)
- ดังนั้นการดำเนินงานการขับเคลื่อนกรอบยุทธศาสตร์ ในระยะต่อไปจึงมีการแต่งตั้งกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ รวมทั้งเป็นผู้ประสานความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้ยุทธศาสตร์ อีกทั้งกำกับทิศทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันให้เกิด Collective Impact ตลอดจนสร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน การศึกษา และประชาชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานมีเอกภาพและประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ SWOT

การประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาในระบบอาหารของประเทศนั้นได้พิจารณาปัจจัยภายในและภายนอกประเทศในมิติต่างๆ เชิงบวกและเชิงลบ ครอบคลุมมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ที่มีผลต่อระบบอาหารของประเทศทั้งมิติด้านอาหารครอบคลุมด้านความมั่นคงอาหาร ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ด้านอาหารศึกษาและด้านการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อาหารซึ่งจะทำให้สามารถวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม (SWOT analysis) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

จุดแข็ง

- (๑) มีความสามารถและศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออกได้อย่างต่อเนื่อง
- (๒) มีฐานทรัพยากรการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมด้านการเกษตรและอาหารมายาวนาน ทำให้อาหารไทยมีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและบริโภคอย่างแพร่หลายในระดับนานาชาติ
- (๓) มีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ สามารถพึ่งพาตนเองได้อยู่ในเกณฑ์ดี
- (๔) มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และมีโครงสร้างพื้นฐานที่เกื้อหนุนให้เป็นศูนย์กลางด้านการผลิต การค้าและบริการด้านอาหาร ทั้งในอนุภูมิภาคและภูมิภาค
- (๕) มีการพัฒนาการผลิตอาหารอย่างต่อเนื่องและมีศักยภาพในการผลิตอาหารคุณภาพพรีเมียมและมีคุณค่าทางโภชนาการตามความต้องการของผู้ซื้อและผู้บริโภค
- (๖) มีมาตรการและกลไกการส่งเสริมและเกื้อหนุนให้กระบวนการผลิต การตลาดและการบริการสามารถพัฒนาดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน

- (๑) เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและยั่งยืนอีกทั้งยังต้องการความรู้ ข้อมูลและเทคโนโลยีในการผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริการอาหารที่มีความปลอดภัยและคุณภาพสูง
- (๒) ฐานทรัพยากรการผลิตอาหารเสื่อมโทรม และมีปริมาณลดลงจากการถูกนำไปใช้เพื่อการอื่น อีกทั้งมีการผูกขาดปัจจัยการผลิต
- (๓) ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารสูงมีการสูญเสียตลอดห่วงโซ่อาหารทั้งการผลิตและการบริโภค ในปริมาณมาก และระบบโลจิสติกส์ในห่วงโซ่อาหารรวมถึงกิจการรวบรวมคัดแยกหรือแปรรูปเบื้องต้นยังขาดประสิทธิภาพ
- (๔) มีข้อจำกัดในการนำผลการวิจัยและพัฒนาไปขยายผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในห่วงโซ่อาหารอย่างมีประสิทธิภาพ
- (๕) ยังขาดเอกภาพและการบูรณาการของหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ ด้านอาหารอย่างเป็นระบบ ทั้งส่วนกลาง ระดับชุมชนและท้องถิ่น
- (๖) กฎหมายและโครงสร้างองค์กรภาครัฐขาดความยืดหยุ่น ยากต่อการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สังคมและการค้า

- (๗) ผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในการเลือกซื้อและบริโภคอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ จึงก่อให้เกิดโรคที่เกิดจากอาหาร และมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

โอกาส

- (๑) การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางและผู้สูงอายุทำให้มีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- (๒) อาหารมีศักยภาพทางด้านการตลาดสูงทั้งตลาดเดิมและตลาดใหม่ และจะมีความต้องการเพิ่มขึ้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤตและภัยพิบัติในภูมิภาคต่างๆ
- (๓) ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของภูมิภาคและของโลกมายาวนาน จึงมีโอกาสูงที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อาหาร รวมถึงการบริการด้านอาหาร การท่องเที่ยวและวัฒนธรรม
- (๔) ที่ตั้งของประเทศไทยเอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การท่องเที่ยวและการบริการด้านอาหาร
- (๕) มีแผนพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งรวมถึงระบบโลจิสติกส์ ระบบดิจิทัลและการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างโอกาสในการดำเนินงานในห่วงโซ่ทั้งการผลิต การกระจาย การค้าและการบริการด้านอาหาร

ภัยคุกคาม

- (๑) ขาดแรงงานในภาคการเกษตรและเกษตรกรมีแนวโน้มอายุมากขึ้น เนื่องจากอาชีพเกษตรกรไม่เป็นที่ยอมรับและจูงใจ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจนและประสบภาวะหนี้สิน
- (๒) มีภัยคุกคามใหม่ๆ ที่มีผลต่อการเกษตรและอาหาร และการค้า เช่น ภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติ โรคอุบัติใหม่ของสัตว์สู่มนุษย์ การเกิดเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ รวมทั้งการก่อการร้ายทางชีวภาพโดยใช้อาหาร
- (๓) ขาดความสมดุลในการผลิตอาหารคน อาหารสัตว์ และผลิตผลเกษตรอื่นๆ เช่น ยางพารา พืชพลังงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร
- (๔) มีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศ ซึ่งรวมถึงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย สารเคมีทางการเกษตร วัตถุดิบอาหารและอาหารสัตว์บางชนิด
- (๕) มีภัยคุกคามจากการลงทุนที่ขาดความรับผิดชอบ ทำให้เกิดการผูกขาดและไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ผู้บริโภคภายในประเทศและผลประโยชน์ของชาติ
- (๖) ราคาอาหารในตลาดโลกมีความผันผวนสูงส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงอาหารของประชาชน
- (๗) มีมาตรการที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าอาหารระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากมาตรการด้านคุณภาพและความปลอดภัย เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านแรงงาน ด้านสวัสดิภาพสัตว์
- (๘) มีการแข่งขันการค้าและการตลาดอาหารที่รุนแรงขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องราคา การค้าเฉพาะกลุ่มและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและซับซ้อนขึ้น

สรุปประเด็นท้าทายเพื่อการพัฒนา

การพัฒนาในห่วงโซ่อาหารของประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดความก้าวหน้าในหลายด้าน ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญของโลกและมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ จากการทบทวนสถานการณ์และแนวโน้มด้านอาหารของประเทศ รวมทั้งผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ฯ ฉบับแรก ข้อเสนอแนะจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบประเด็นท้าทายสำคัญที่อาจมีผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหารในอนาคต ซึ่งต้องมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือกลยุทธบริหารจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคง

๑. ประเด็นท้าทายด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ แต่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมและมีปริมาณที่ลดลง เนื่องจากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศและการเติบโตของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจอย่างรวดเร็วการที่ประเทศต้องรักษาสถานะความมั่นคงทางอาหารให้ได้ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงเป็นความท้าทายสำคัญประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีปัญหาการครอบครอง เข้าถึงและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรมอันก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต และโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มีความสมดุลและยั่งยืน รวมถึงกระจายความเสี่ยงของแหล่งอาหารสำรองและปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อการรักษาเสถียรภาพและความยั่งยืนของความมั่นคงอาหารของประเทศ

๒. ประเด็นท้าทายด้านทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์เป็นกลจักรสำคัญในการขับเคลื่อนระบบอาหารไปสู่เป้าหมาย ซึ่งเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยถือเป็นบุคลากรในภาคการผลิตที่มีจำนวนมากที่สุดและมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนระบบการผลิตของประเทศ หากแต่ส่วนใหญ่ยังขาดแคลนความรู้ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูล และปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาระดับการผลิตให้ได้อาหารที่มีมาตรฐานทั้งคุณภาพและความปลอดภัย และยังขาดทักษะด้านการตลาด จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจนและประสบภาวะหนี้สิน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาด้านอื่นที่เป็นผลกระทบต่อเนื่องกัน เช่น ความไม่มั่นคงในรายได้ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม การปรับเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมไปทำประโยชน์อย่างอื่น ปัญหาคุณภาพชีวิตและความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น จึงต้องมีการให้ความรู้และพัฒนาผู้ผลิตทุกระดับให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการและมีมูลค่าสูง ควบคู่กับการส่งเสริมการรวมกลุ่มของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรและผู้แปรรูปอาหารรายย่อยให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และต้องมีการสร้างระบบการค้าและกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

๓. ประเด็นท้าทายด้านผู้บริโภค

ผู้บริโภคบางส่วนยังขาดความตระหนักในเรื่องของคุณภาพและความปลอดภัยอาหารจึงไม่เกิดพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมและเมื่อร่วมกับปัจจัยเสี่ยงด้านอื่น เช่น ขาดกิจกรรมทางกาย จึงมีแนวโน้มเกิดปัญหาภาวะทุพโภชนาการมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะโภชนาการเกินและการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ นอกจากนี้ การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยจะส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและอาจต้องมีการพัฒนาอาหารชนิดใหม่หรือนวัตกรรมด้านอาหารเพื่อตอบสนองพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จึงต้องมี

มาตรการให้ข้อมูลความรู้และพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารต่างๆ ที่มีในปัจจุบันในการกระจายความรู้ เพื่อสร้างความตระหนักและพฤติกรรมที่ถูกต้อง ควบคู่กับสร้างทางเลือกให้ผู้บริโภคในการเข้าถึงอาหารเพื่อสุขภาพ

๔. ประเด็นท้าทายด้านคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหาร

ประเทศไทยมีความหลากหลายของฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีความแข็งแกร่งระดับโลก ซึ่งประเด็นด้านมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรและอาหารยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปนเปื้อนอันตรายในผลิตภัณฑ์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค แต่ยังส่งผลกระทบต่อการค้าและภาพลักษณ์ของประเทศด้วย นอกจากนี้ ในปัจจุบัน ตลาดโลกมีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพที่จำเพาะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ อย่างไรก็ตาม สินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของไทยส่วนใหญ่ยังไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงหรือมีคุณภาพที่จำเพาะต่อกลุ่มผู้ซื้อกลุ่มต่างๆ ทำให้เสียโอกาสทางธุรกิจ ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิต เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยและคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดระดับต่างๆ โดยเน้นผลิตภัณฑ์คุณภาพและมูลค่าสูงและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

๕. ประเด็นท้าทายด้านเทคโนโลยี องค์ความรู้ และนวัตกรรมในภาคการผลิต

ภาคการผลิตของไทยมีการสั่งสมองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตอย่างต่อเนื่อง แต่การวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศยังถือว่าล่าช้า ไม่ทันต่อพัฒนาการของโลก ตลอดจนมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้ในการผลิตเชิงพาณิชย์น้อย อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่พร้อมและเพียงพอสำหรับการผลิตสมัยใหม่ทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม ผลผลิตของไทยจึงอยู่ในระดับต่ำ มีต้นทุนการผลิตสูงและผลผลิตไม่มีมูลค่าเพิ่มตามที่ควร ดังนั้น จึงควรมีมาตรการเสริมสร้างศักยภาพฐานการผลิตเดิมที่ไปสู่การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูงขึ้น รวมทั้งควรมีการบริหารจัดการงานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยทุกระดับ

๖. ประเด็นท้าทายด้านการสื่อสารและการเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลก

การติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนในปัจจุบันทำให้เกิดการเลื่อนไหลของข้อมูลข่าวสารและกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การเกิดขึ้นของการตลาดรูปแบบใหม่ที่เน้นความเร็วและเข้าถึงประชาชนได้ง่ายในวงกว้าง ซึ่งมีผลกระทบทางบวกคือประชาชนจะเข้าถึงข้อมูลความรู้และตลาดได้อย่างไร ชัดจำกัด และอาจส่งผลกระทบทางลบจากการเปิดรับกระแสบริโภคอย่างเสรีหากภูมิคุ้มกันของประชาชนยังไม่เข้มแข็งพอ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบการบริโภค รวมทั้งสุ่มเสี่ยงก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ดังนั้น จึงต้องการมาตรการส่งเสริมและการกำกับดูแลที่สมดุลไม่ให้เกิดการปิดกั้นการรับข้อมูลข่าวสารอันอาจทำให้ประเทศสูญเสียโอกาสในการใช้เทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับการติดอาวุธทางปัญญาให้กับประชาชน ให้สามารถเลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งต้องคำนึงถึงการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาติ

๗. ประเด็นท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรง

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรุนแรง เช่น อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น ภาวะฝนแล้ง การเกิดพายุและอุทกภัย และความไม่แน่นอนของฤดูกาล จะส่งผลกระทบต่อการผลิตอาหาร ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงอาจก่อให้เกิดภัยคุกคามใหม่ๆ ที่มีผลต่อการเกษตรและอาหารและสุขภาพของประชาชน ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องมีแผนการรับมือและปรับตัวรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น แต่ในขณะเดียวกันควรแสวงหาโอกาสภายในความเสี่ยงเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นผลประโยชน์ของชาติ

๘. ประเด็นท้าทายด้านธรรมาภิบาล

การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพต่ำ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากระบบบริหารราชการเป็นแบบแนวตั้ง รวมศูนย์การบริหารงานไว้ที่ส่วนกลางมากกว่ากระจายสู่พื้นที่ปฏิบัติ และการถ่ายโอนภารกิจให้กับท้องถิ่นยังไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาใหญ่ในหน่วยงานภาครัฐคือการทุจริตและประพฤติมิชอบ มีระบบการบริหารงานที่ไม่เป็นธรรมาภิบาล ไม่ตอบสนองต่อประโยชน์สุขของประชาชน จึงมีส่วนสร้างความไม่เป็นธรรมในสังคมและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศทุกด้าน ดังนั้น จึงต้องมีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส มีธรรมาภิบาล ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยปฏิบัติในพื้นที่และประชาชน

๙. ประเด็นท้าทายในการบรรลุเป้าหมาย SDGs

ประเทศไทยได้ลงมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ภายใต้ความร่วมมือขององค์การสหประชาชาติ เป็นวาระการพัฒนาของโลกที่จะต้องบรรลุเป้าหมายภายในปี ๒๕๕๙-๒๕๗๓ จะเป็นแรงผลักดันในห่วงโซ่การผลิตในอนาคต ซึ่งมีความเชื่อมโยงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

SDGs ประกอบด้วยเป้าหมาย ๑๗ ข้อ และเป้าประสงค์ ๑๖๗ ข้อ ซึ่งนับเป็นภูมิทัศน์ใหม่ที่จะสร้างแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการประกอบธุรกิจขององค์กรภาคเอกชนและรัฐ ต้องปรับตัวเพื่อก้าวไปสู่ความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น และประเทศไทยก็ต้องนำเอา SDGs มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

๑. วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน”

๒. วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฐานทรัพยากรในการผลิตอาหารของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์ทางความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ ช่วยในการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว วัฒนธรรม การค้า และชำระสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- (๒) เพื่อให้อาหารที่ผลิตทุกระดับตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น และอุตสาหกรรมมีความเพียงพอ มีมูลค่าเพิ่ม มีคุณภาพ ปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคและความเข้มแข็งทางการค้ายุคใหม่
- (๓) เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อาหาร โดยกระบวนการศึกษาวิจัยและเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๔) เพื่อเป็นกลไกในการรวมพลังของภาคีเครือข่ายและยุทธศาสตร์ด้านอาหารที่หลากหลาย ให้เชื่อมโยงและขับเคลื่อนการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ
- (๕) เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการในระดับครัวเรือน ชุมชนและระดับชาติ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

๓. ระยะเวลาดำเนินงาน

๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

๔. เป้าหมายรวม

เพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายรวมของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ดังนี้

เป้าหมาย ๑ จำนวนคนขาดแคลนอาหารลดลง

เป้าหมาย ๒ ปริมาณการสูญเสียและขยะอาหารลดลง

เป้าหมาย ๓ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อคุณภาพและความปลอดภัยอาหารเพิ่มขึ้น

เป้าหมาย ๔ มูลค่าการค้าอาหารเพิ่มขึ้น

เป้าหมาย ๕ จำนวนคนที่มีภาวะโภชนาการขาดและเกินลดลง

เป้าหมาย ๖ มีหน่วยงานกลางประสานการดำเนินการ

๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นี้ จำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องดำเนินงานร่วมกันแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และกำหนดตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อประกอบการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ การนำกรอบยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจะได้กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์เป็นระยะๆ ทุก ๕ ปี เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนจัดทำแผนปฏิบัติงานและตัวชี้วัดสำหรับการติดตามประเมินผลต่อไป อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลที่คาดว่าจะได้รับคือ

(๑) ประเทศไทยสามารถดูแลและใช้ฐานทรัพยากรการผลิตอาหารอย่างยั่งยืนสู่รุ่นลูกรุ่นหลานและรุ่นต่อไป

(๒) เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและแปรรูปมีความรู้ ทักษะและความสามารถในการผลิตอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งมีระบบเศรษฐกิจและการจัดการอาหารที่เป็นธรรมสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศ

(๓) ผู้บริโภคเข้าถึงและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารที่มีคุณภาพปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ

(๔) ภาคีเครือข่ายด้านการบริหารจัดการอาหาร มีกลไกและระบบการเสริมสร้าง การรวมพลังและประสานความร่วมมือในการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของเป้าหมายร่วมกันทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

(๕) ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศมีความเชื่อมั่นกับคุณภาพอาหารไทย และสามารถขยายโอกาสด้านการค้า การท่องเที่ยวและการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารไทย

๖. ประเด็นยุทธศาสตร์

กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์เป็น ๔ ด้าน ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ “ความมั่นคงด้านอาหาร หมายความว่า การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้ง การมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

จากนิยามนี้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานเพื่อรักษาความมั่นคงด้านอาหารของประเทศนั้น ต้องพิจารณาให้ครอบคลุมตั้งแต่ ความมั่นคงและยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการในห่วงโซ่การผลิตให้เกิดการผลิตที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน และระบบการกระจายอาหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายความรวมถึงการกระจายอาหารที่ส่งเสริมการบริโภคอาหารเพื่อโภชนาการและสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ การดำเนินงานขับเคลื่อนใน ๓ ส่วนหลักดังกล่าว จำเป็นต้องมีปัจจัยและโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการดำเนินงานความมั่นคงด้านอาหารอันประกอบด้วย การวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรม การมีเครือข่ายความร่วมมือของภาครัฐ วิชาการ เอกชนและภาคประชาชน และมีระบบรองรับในภาวะวิกฤติเพื่อรักษาเสถียรภาพความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการของประเทศ

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน
ของยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร

๑. หลักการของยุทธศาสตร์

ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการอย่างยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจชีวภาพ ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๒. กลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน

จากกรอบแนวคิดดังที่แสดงในภาพที่ ๒ และหลักการของยุทธศาสตร์ จึงกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร

เป้าหมาย : สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรทุกระดับและรักษาพื้นที่ทางการเกษตรด้านอาหาร

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ปรับปรุงและผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและการเช่าที่ดิน
๒. บังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เข้มงวดขึ้น เช่น การเก็บภาษีที่ดินเพื่อการเกษตรที่ไม่ได้ใช้ทำการเกษตร การบุกรุกพื้นที่สงวน การครอบครองที่ดินของต่างชาติ เป็นต้น
๓. ผลักดันกฎหมายการคุ้มครองพื้นที่ทางการเกษตรให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว
๔. หามาตรการเพิ่มเติมไม่ให้เกษตรกรขายพื้นที่ทางเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมทางการเกษตรไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ซึ่งอาจกำหนดเป็นมาตรการทางกฎหมาย หรือสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ
๕. ร่วมหาแนวทางในการกำกับดูแล การถือครองที่ดินและการลงทุนในภาคเกษตรของต่างชาติเพื่อผลประโยชน์ของประเทศร่วมกันอย่างเป็นธรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ จัดการทรัพยากรน้ำและดิน เพื่อการเกษตรและป่าชุมชน

เป้าหมาย : เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำและดินเพื่อการเกษตรและสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในระดับชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งการจัดหาแหล่งกักเก็บน้ำใหม่ เพื่อให้มีทรัพยากรน้ำเพียงพอต่อการเกษตร โดยการลงทุนและการบริหารจัดการน้ำให้เน้นเพื่อการเกษตรและอาหารเป็นความสำคัญอันดับแรก
๒. สนับสนุนและผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน และป่าชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยส่งเสริมประชาชนชาวบ้านให้เป็นผู้ดำเนินการ
๓. ฟื้นฟูและปรับปรุงทรัพยากรดินในพื้นที่การเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนานโยบายการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ และเกื้อหนุนความมั่นคงด้านพลังงาน

เป้าหมาย : ให้ประเทศมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการและระบบอาหารช่วยเกื้อหนุนให้มีความมั่นคงด้านพลังงานได้ในระดับที่เหมาะสมและยั่งยืน

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. กำหนดนโยบายและส่งเสริมการผลิตอาหารที่มีเป้าหมายทางโภชนาการ ทั้งเพื่อประชาชนในประเทศและเพื่อการส่งเสริมการส่งออก เช่น ข้าวคุณภาพสูง พืช ผักและผลไม้ ถั่วชนิดต่างๆ สินค้าประมง นมและผลิตภัณฑ์นม
๒. กำหนดนโยบายเศรษฐกิจที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมพลังงานทางเลือกในส่วนของพืชพลังงาน เพื่อมิให้เกิดปัญหาแย่งพื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร และโภชนาการของประเทศ
๓. นำเรื่องการกำหนดเขตการผลิต (Zoning) พืชอาหารและพืชพลังงานมาใช้และกำหนดนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชพลังงาน คือ ปาล์ม อ้อย และมันสำปะหลัง
๔. เน้นการใช้พืชที่มีปัญหาด้านราคา หรือพืชที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นเป้าหมายสำหรับการเป็นพืชพลังงาน
๕. ส่งเสริมการนำของเหลือใช้จากการเกษตรไปใช้ประโยชน์และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น การทำปุ๋ยและพลังงานชีวภาพ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร

เป้าหมาย : เพิ่มผลผลิตให้ประชาชนมีอาหารบริโภคที่เพียงพอมีคุณภาพและความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. สนับสนุนการจัดเขตการผลิต (Zoning) โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตในระดับท้องถิ่นเพื่อผลิตสินค้าเกษตรที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตในสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารในแต่ละด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด อาทิ ระบบ What2Grow
๒. สร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมถึงปัจจัยการผลิตต่างๆในห่วงโซ่อาหารที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต
๓. สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการผลิต รวมทั้งนำการผลิตด้านการเกษตรไปเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเกษตรของชุมชนผ่านวัฒนธรรมด้านการเกษตรและอาหาร
๔. ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ปลอดภัยลดการสูญเสีย และสามารถตามสอบย้อนกลับได้

กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร และเพิ่มจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่

เป้าหมาย : สร้างความมั่นคงและรายได้ในการทำอาชีพเกษตรกรรม

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้การทำเกษตร และผลิตอาหารในโรงเรียนและชุมชนผ่านระบบเกษตรกรประณีต (Smart Farmer)
๒. ส่งเสริม และสนับสนุนยุวเกษตรกร และเกษตรกรให้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถประยุกต์ความรู้ด้านอาหารศึกษาในการเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตอาหาร และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม จริยธรรม และการค้า
๓. สนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อย และกลุ่มเกษตรกรผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยในระบบพันธะสัญญากับผู้ซื้อ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน โรงแรม และภาคอุตสาหกรรม
๔. บูรณาการการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตร การฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยี และการให้สินเชื่อทางการเกษตร และการตลาดเพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรุ่นใหม่
๕. ส่งเสริมบทบาทสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวกับการเกษตรและอาหาร ในการเพิ่มความรู้และประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ผ่านระบบเกษตรกรประณีต (Smart Farmer)/เจ้าหน้าที่ที่รอบรู้(Smart Officer)
๖. พัฒนาระบบประกันรายได้ และสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมเกษตรกรทั้งหมด
๗. ยกย่อง เชิดชูเกษตรกรดีเด่นในทุกระดับ ให้เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และให้มีการดูแลเกษตรกรต่างด้าวด้วยความเป็นธรรม

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับท้องถิ่น ชุมชน และครัวเรือน

เป้าหมาย : สร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการให้เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ชุมชน และครัวเรือน

แนวทางการดำเนินงาน :

1. สนับสนุนให้ชุมชนทำการเกษตรของท้องถิ่น เช่น ปลูกพืชประจำถิ่นรวมทั้งพืชอาหารที่มีคุณค่าโภชนาการสูง เลี้ยงสัตว์พื้นเมือง ประมงหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน (Food bank) ลดการพึ่งพาอาหารจากภายนอกและมีอาหารสำรองเมื่อเกิดภาวะวิกฤต
2. ส่งเสริมการทำเกษตรในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน
3. สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่นในพื้นที่มีบทบาทในการสนับสนุนหรือดำเนินการให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารในมิติต่างๆรวมถึงการดูแลโภชนาการของประชาชนในวัยต่างๆ
4. กำหนดมาตรการและตัวชี้วัดในการสร้างเสถียรภาพทางด้านรายได้ของเกษตรกรจากการผลิตอาหาร และอาชีพที่เกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอและเหมาะสม

กลยุทธ์ที่ ๗ ปรับปรุงและพัฒนาาระบบ โลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อรองรับสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหารทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

เป้าหมาย : สนับสนุนการผลิต การตลาด และกระจายอาหารอย่างมีประสิทธิภาพรักษาคุณภาพและความปลอดภัยอาหารให้มีปริมาณเพียงพอรองรับการเกิดภาวะวิกฤติได้ในระยะเวลาที่เหมาะสม

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. เร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการรวบรวมและการกระจายสินค้าเกษตรและอาหาร ให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ ระบบราง และทางอากาศ
๒. เชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทาน โดยการวางแผนการผลิต การตลาดให้ตรงความต้องการของผู้ซื้อทั้งระดับชุมชน ระดับชาติ และนานาชาติ เช่น ระบบสหกรณ์ ระบบการซื้อขายล่วงหน้า ตลาดกลางสินค้าเกษตร
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์ รวมถึงอาหารและผลิตภัณฑ์ตู้ขนส่ง ระบบขนส่ง และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้าและการตลาดเพื่อลดการสูญเสีย
๔. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบการตลาดชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงกับตลาดชุมชนอื่น เพื่อการรวมพลัง และเสริมการค้าด้านอาหาร และการท่องเที่ยวชุมชน
๕. ใช้การบริหารจัดการความมั่นคงด้านอาหารในภาวะวิกฤติ โดยกำหนดแนวทางและกลไกในการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้นำไปบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม
๖. วางแผนป้องกันการขาดแคลนวัตถุดิบอาหารและอาหารสัตว์ที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าสูงอย่างเหมาะสม เช่น การส่งเสริมการทดแทนการนำเข้า การกระจายแหล่งนำเข้า การหาสินค้าทางเลือกทดแทน การวางแผนปรับตัวด้านการผลิตและการค้าให้เกิดความสมดุล การสำรองสต็อก เป็นต้น
๗. ผลักดันและขยายความร่วมมือเครือข่ายความมั่นคงด้านอาหารในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้ประโยชน์ยามขาดแคลนในภาวะวิกฤติ เช่น สำรองข้าวในภูมิภาคอาเซียน

กลยุทธ์ที่ ๘ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนและภาคประชาชนในการรักษาความมั่นคงด้านอาหาร

เป้าหมาย : สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานในทุกระดับเพื่อผลักดันและสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ใช้กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการผลักดันความร่วมมือ
๒. ส่งเสริมความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ในการดูแลรักษาและรับผิดชอบฐานทรัพยากรการผลิตอย่างเป็นระบบ
๓. ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและจัดสรรงบประมาณในเรื่องการพัฒนาการเกษตรและการแปรรูปผลิตภัณฑ์มากขึ้น
๔. แสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิตอาหารและอาหารสัตว์ที่ขาดแคลน

กลยุทธ์ที่ ๙ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อาหาร

เป้าหมาย : เพิ่มประสิทธิภาพการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่อาหาร

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ส่งเสริมงานวิจัยในห่วงโซ่อาหาร เช่น การจัดการเรื่องดินและน้ำเพื่อการผลิตอาหารวิจัยปรับปรุงพันธุ์พืช และสัตว์การเลี้ยงดูและการควบคุมป้องกันโรคของพืช สัตว์ และประมงตลอดจนการปฏิบัติการเกษตรที่ดีในการผลิตอาหารชนิดต่างๆ เพื่อความยั่งยืนในการผลิตอาหารสำหรับผู้บริโภคและการค้า
๒. สนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตทั้งในระดับชุมชนและระดับเชิงพาณิชย์
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนลงทุนงานวิจัยหรือร่วมทุนวิจัยเชิงพาณิชย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอาหารเพิ่มขึ้น
๔. วิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยและเร่งรัดการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เกษตรกรรายย่อย
๕. ศึกษาพันธกรรมพืช สัตว์ ประมงเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธกรรมและจีโนมในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอาหาร
๖. วิจัยและพัฒนาการเกษตรที่แม่นยำเพื่อตอบสนองต่อการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพและความปลอดภัยอาหารต้องพิจารณาให้ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อาหาร ตั้งแต่คุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตจากการผลิตขั้นต้นในภาคเกษตร ที่จะมีส่วนต่อเนื่องไปสู่คุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อาหารจากการแปรรูป ทั้งระดับชุมชนและระดับอุตสาหกรรม จนถึงผู้บริโภคและการค้า โดยการดำเนินงานในส่วนอุปทานของห่วงโซ่อาหาร มีหัวใจสำคัญคือใช้ “มาตรฐาน” เป็นตัวขับเคลื่อนตลอดทั้งระบบ ทั้งมาตรฐานด้านคุณภาพอาหาร มาตรฐานด้านความปลอดภัยของอาหาร และมาตรฐานคุณภาพด้านโภชนาการ รวมทั้งมาตรฐานการผลิต พร้อมทั้งต้องมีมาตรการส่งเสริมการนำมาตรฐานไปสู่การปฏิบัติและมีระบบสนับสนุน ได้แก่ ระบบการประกันคุณภาพ ระบบตรวจสอบรับรองและห้องปฏิบัติการ ซึ่งหากการดำเนินงานในทุกส่วนเป็นไปตามมาตรฐานด้านต่างๆ ที่กำหนดแล้ว จะส่งผลให้ประชาชนได้รับอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย อีกทั้งผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ มีความเชื่อมั่นในคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารไทย ซึ่งจะเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมและลดอุปสรรคการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งออกอาหารเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

ภาพที่ ๓ กรอบแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

๑. หลักการของยุทธศาสตร์

สร้างความมั่นใจในอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจและสังคมที่มาจากภาคเกษตรและอาหาร

๒. กลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน

จากกรอบแนวคิดดังที่แสดงในภาพที่ ๓ กำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างมาตรฐานด้านความปลอดภัยอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวและส่งเสริมการบังคับใช้

เป้าหมาย : สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยอาหาร

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานอาหารของไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อาหาร
๒. สนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดได้ และส่งเสริมให้ผู้ผลิตในทุกระดับเข้าสู่ระบบมาตรฐานทั้งโดยสมัครใจและการบังคับใช้ตามกฎหมายเช่น จัดทำคู่มือข้อกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนหรือจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ทั้งการเรียนรู้โดยตรงและผ่านระบบสารสนเทศ
๓. ประสานการดำเนินงานเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย โดยใช้กฎหมายที่แต่ละหน่วยงานรักษาการอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
๔. ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมทุกระดับ ให้มีความตระหนักถึงความสำคัญ และมีความรับผิดชอบในการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้น การแปรรูป ให้อาหารมีคุณภาพปลอดภัยตามมาตรฐานเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้า

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้นให้มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้น

เป้าหมาย : ยกกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพสูง และปลอดภัยเพื่อการบริโภคโดยตรงและเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมทุกระดับ

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. วิจัย พัฒนาพันธุ์พืช และสัตว์ รวมทั้ง ปุ๋ย อาหารสัตว์ และการควบคุมป้องกันโรค เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้น
๒. สนับสนุนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) และการเกษตรที่เกื้อหนุนต่อสุขภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยั่งยืน เช่น เกษตรชีวภาพ เกษตรอินทรีย์ และระบบการเกษตรที่มีการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน(Integrated Pest Management System: IPM) เป็นต้น
๓. สร้างต้นแบบสำหรับการผลิตที่ได้มาตรฐานในระดับฟาร์มและกลุ่มฟาร์มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยน และถ่ายทอดการปฏิบัติระหว่างเกษตรกร
๔. สร้างแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบมาตรฐานอย่างภาคภูมิใจ
๕. รวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าคุณภาพในพื้นที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้สามารถดำเนินการส่งเสริมในลักษณะเขตพื้นที่ซึ่งจะสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงการขยายจำนวนฟาร์มมาตรฐาน GAP ที่ได้รับการรับรองให้มากขึ้นและเร็วขึ้นได้

กลยุทธ์ที่ ๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับชุมชนและท้องถิ่นเพื่อป้องกันการสูญเสียและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตด้วยคุณภาพระดับพรีเมียม

เป้าหมาย : เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญในการผลิตอาหารที่มีคุณภาพระดับพรีเมียมปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ

แนวทางการดำเนินงาน:

๑. ศึกษา วิจัย และพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีนำไปสู่การเพิ่มคุณค่าและมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตอาหาร ทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน และท้องถิ่น
๒. สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมไปสู่การผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๓. พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการแปรรูปอาหารในระดับครัวเรือนชุมชนและท้องถิ่นเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มมูลค่าของอาหาร
๔. นำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม เพื่อเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งเป็นการสร้างรายได้และสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
๕. สนับสนุนและยกระดับแหล่งหรือสถานีรวบรวมและคัดบรรจุผลผลิตในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค เพื่อให้มีบทบาทในการคัดกรองผลผลิตให้มีคุณภาพ ปลอดภัย และสามารถตามสอยย้อนกลับได้
๖. ส่งเสริมการแปรรูปเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มมูลค่า ให้กับส่วนเหลือใช้จากกระบวนการผลิตอาหาร
๗. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาและวิจัย เปิดบริการให้คำปรึกษาและนำผลการวิจัยไปขยายผลกับผู้ประกอบการ

กลยุทธ์ที่ ๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับอุตสาหกรรมทุกระดับไปสู่อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เป้าหมาย : ส่งเสริมการผลิตให้อาหารมีมูลค่าเพิ่มคุณภาพระดับพรีเมียมและมีกระบวนการผลิตเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ยกระดับมาตรฐานการผลิตโดยส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการผลิตระดับอุตสาหกรรมเช่น GMP HACCP
๒. วิจัยในการสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายให้กับอาหารทุกประเภทโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ระดับพรีเมียม รวมทั้งสนับสนุนให้เอกชนลงทุนในงานวิจัยและพัฒนาให้มากขึ้นทั้งการลงทุนวิจัยเองหรือการร่วมทุนวิจัยกับภาครัฐ
๓. ส่งเสริมการผลิตเทคโนโลยี นวัตกรรมและเครื่องจักรสมัยใหม่เพื่อนำมาใช้ในการผลิตเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มผลิตภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์
๔. สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนผู้ผลิตทุกระดับด้วยมาตรการต่างๆ รวมทั้งใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการผลิตเพื่อยกระดับมาตรฐาน เพิ่มผลิตภาพ สร้างความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นโดยรวม

กลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมการค้าและการตลาดผลิตภัณฑ์มาตรฐานทั้งที่มาจากการผลิตในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม

เป้าหมาย : ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศมีการยอมรับและเชื่อมั่นในอาหารไทย ทั้งด้านคุณภาพความปลอดภัย และคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้มีการขยายตลาดได้มากขึ้น

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. เพิ่มความเข้าใจและมั่นใจให้กับผู้บริโภคในเรื่องมาตรฐาน กระบวนการผลิต เพื่อการเลือกซื้อ เลือกบริโภคอาหารที่ผลิตในประเทศไทย โดยการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาหารทั้งในและต่างประเทศ ผ่านสื่อทุกรูปแบบ
๒. สร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าคุณภาพให้มีความแน่นอนด้านคุณภาพและปริมาณของวัตถุดิบ และเชื่อมโยงกับการตลาด
๓. ส่งเสริมการตลาดสินค้ามาตรฐานสูง มีการเจรจาจับคู่ธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์คุณภาพอาหารไทย ตลอดจนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารของไทยในมิติต่างๆ
๔. ศึกษาและวิเคราะห์แนวโน้มและความต้องการของตลาดเชิงลึก ตลอดจนพฤติกรรมของผู้บริโภค และกฎเกณฑ์กติกากาทางการค้าอย่างต่อเนื่อง
๕. ส่งเสริมให้ผู้ผลิตเน้นภาพลักษณ์และจุดขายด้านคุณภาพความปลอดภัยของสินค้าอาหารไทยมากกว่าจุดขายด้านราคาเช่นการใช้ตราสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น
๖. ส่งเสริมให้ผู้บริโภคตระหนักถึงการบริโภคอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการโดยการเลือกซื้อสินค้าที่มีตราสัญลักษณ์การรับรองมาตรฐานต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๖ เสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารของประเทศ

เป้าหมาย : คัดกรองผู้บริโภคและสร้างความเป็นธรรมตลอดจนอำนวยความสะดวกในการค้า

แนวทางการดำเนินงาน:

๑. เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบการตรวจสอบรับรองและการเฝ้าระวังตามแนวทางสากลเพื่อการควบคุมดูแลคุณภาพมาตรฐานสินค้าทั้งภายในประเทศและเพื่อการส่งออก
๒. สนับสนุนการขยายบทบาทหน่วยงานตรวจสอบรับรองภาคเอกชนที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งสนับสนุนผู้ประกอบการให้จัดทำระบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยสินค้าที่ตนผลิต นำเข้า หรือส่งออก
๓. ส่งเสริมให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการปกป้องสิทธิของตนเองและส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้บริโภคและชุมชนให้มีส่วนร่วมในระบบเฝ้าระวังสินค้าอาหาร
๔. เพิ่มขีดความสามารถของห้องปฏิบัติการตรวจสอบให้มีมาตรฐานทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อให้บริการตรวจสอบได้อย่างพอเพียง
๕. ผลักดันการนำระบบการตามสอบหรือการตรวจสอบย้อนกลับเป็นเครื่องมือในการติดตามสาเหตุและแก้ไขปัญหาความปลอดภัยด้านอาหารได้อย่างรวดเร็ว
๖. เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยงานประเมินความเสี่ยงด้านอาหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ สำหรับการคัดกรองผู้บริโภคและสนับสนุนการค้า รวมถึงสนับสนุนการผลิตอาหารที่เกิดจากวัตถุดิบ กระบวนการหรือนวัตกรรม ซึ่งไม่ใช่กระบวนการดั้งเดิมเพื่อจำหน่ายเชิงพาณิชย์

๗. ปรับปรุงกฎระเบียบหรือข้อกำหนดเพื่อการปฏิบัติเกี่ยวกับอาหารนำเข้าโดยให้มีความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้บริโภคและการอำนวยความสะดวกทางการค้าตลอดจนสอดคล้องกับพันธกรณีขององค์การการค้าโลก
๘. บูรณาการการตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหารที่ผลิตภายในประเทศและนำเข้าของหน่วยงานต่างๆ โดยเน้นการประสานการบังคับใช้ตามกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
๙. จัดทำความเท่าเทียมกันในการตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรและอาหารกับหน่วยงานระหว่างประเทศและประเทศคู่ค้าสำคัญเพื่อสร้างการยอมรับระบบตรวจสอบรับรองของไทยและอำนวยความสะดวกด้านการค้า

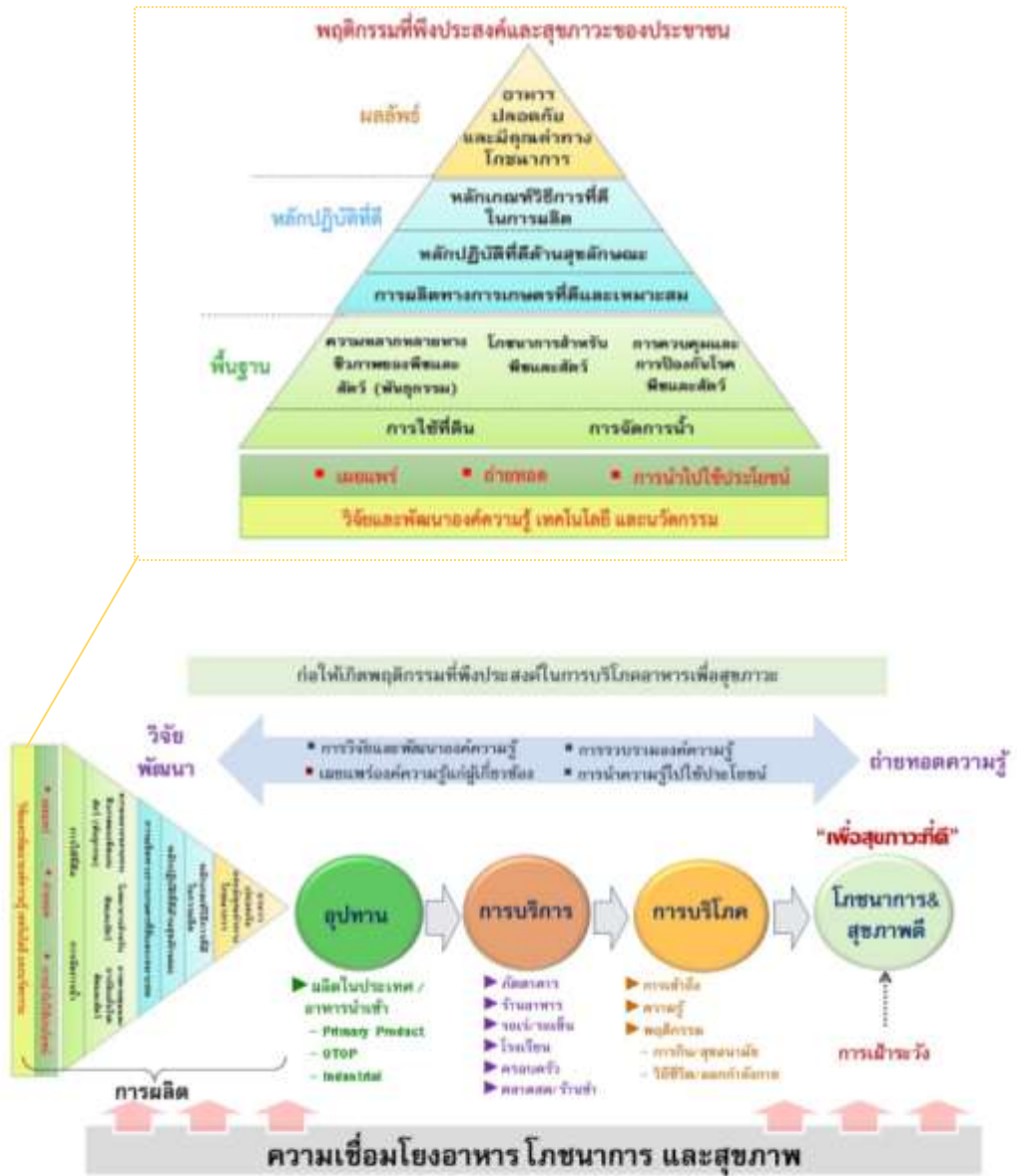
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ กำหนดนิยาม “อาหารศึกษา หมายความว่า กระบวนการส่งเสริม พัฒนาและวิจัย เพื่อให้ความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมที่ถูกต้องในห่วงโซ่อาหารและในการบริโภคด้านอาหาร” ดังนั้น การดำเนินงานด้านอาหารศึกษาจึงต้องพิจารณาให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนที่มีบทบาทในห่วงโซ่อาหาร ทั้งในภาคอุปสงค์และอุปทาน และสร้างความเชื่อมโยงของอาหาร โภชนาการ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

แนวคิดอาหารศึกษาในส่วนของอุปทาน คือสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ประยุกต์ใช้ได้จริงและนำไปเผยแพร่ให้เกิดการใช้ประโยชน์ในทุกส่วนของห่วงโซ่อาหาร ตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิตให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตอาหาร การจัดการกระบวนการผลิต และการแปรรูป ซึ่งรวมถึงการปรุงประกอบอาหารในภาคการบริการอาหารให้เป็นไปตามคุณภาพและมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้ได้อาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม และในส่วนของอุปสงค์ คือการส่งเสริมอาหารศึกษาตามบริบททั้งระดับปัจเจกบุคคลและชุมชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมบริโภคที่พึงประสงค์ นำไปสู่การมีสุขภาวะอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ๔.๑ กรอบแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน
ของยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา ในมิติความเชื่อมโยง อาหาร-โภชนาการ-สุขภาพ

ภาพที่ ๔.๒ กรอบแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา ในมิติการพัฒนาในห่วงโซ่อาหาร

๑. หลักการของยุทธศาสตร์

เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาและวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในการบริโภคอาหาร ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต และกระจายอาหารในห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

๒. กลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน

จากกรอบแนวคิดดังที่แสดงในภาพที่ ๔.๑ และ ๔.๒ กำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมตามบริบทของบุคคล และชุมชนเพื่อโภชนาการและสุขภาพที่ดี

เป้าหมาย : บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในการเป็นผู้ผลิตอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นผู้เลือกซื้อเลือกบริโภคอาหารที่เหมาะสมตามวัยและสถานะต่างๆ และชุมชนมีภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนการบริโภคอาหารที่ดี

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. สร้างองค์ความรู้ และเสริมสร้างให้ประชาชน และชุมชนมีความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อโภชนาการและสุขภาพที่ดีทั้งในชนบทและในเมือง
๒. ส่งเสริมบทบาทของบุคลากรในท้องถิ่น ในการพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมของประชาชน เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรดีเด่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น
๓. ส่งเสริมให้มีกิจกรรม โครงการ ที่เหมาะสมทั้งในเมืองและในท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมการบริโภค โดยเน้นการสร้างบทบาทของโรงเรียนและชุมชนเพื่อจัดการปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
๔. เพิ่มช่องทางและประสิทธิภาพของระบบการสื่อสารและการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีจิตสำนึกและพฤติกรรมการบริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและการหาข้อมูลความรู้เพื่อการบริโภคที่เหมาะสมกับภาวะสุขภาพของตน
๕. มีการพัฒนาเครื่องชี้วัดพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสม ตามแนวปฏิบัติเพื่อการบริโภคอาหาร (FBDGs) ของกลุ่มวัยต่างๆ
๖. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประเมินภาวะโภชนาการในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขภาวะโภชนาการให้เป็นปกติ รวมถึงการปรับพฤติกรรมการบริโภคและพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสมมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ และบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในเรื่องอาหารศึกษา

เป้าหมาย : เกิดการบูรณาการการทำงาน สามารถใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประสิทธิภาพ

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. บูรณาการภาครัฐ เอกชน และชุมชนในเรื่องอาหารศึกษาทั้งเรื่องของนโยบาย การใช้ทรัพยากรทั้งบุคลากรสื่อ และงบประมาณ ตลอดจนการดำเนินงานรวมทั้งเรื่องการเงินทุนและการปฏิบัติการในการวิจัย
๒. ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ให้มีบทบาทด้านอาหารศึกษา
๓. ส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการเข้ามาสนับสนุนด้านอาหารศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๓ สนับสนุนให้มีการวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้านอาหาร โภชนาการและสุขภาพได้

เป้าหมาย : เกิดการบริหารจัดการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. มุ่งเน้นงานวิจัยสหสาขาเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และสร้างความร่วมมือในการร่วมวิจัยระหว่างหน่วยงานโดยให้ผู้ใช้งานวิจัยมีส่วนร่วมในงานวิจัย
๒. สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีการศึกษาเรื่องอาหารและโภชนาการที่ส่งผลต่อสุขภาวะเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของประเทศและโลกในด้านต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร การค้าเสรีรวมทั้งการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ
๓. สนับสนุนให้มีการวิจัยจากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมและต่อยอดใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๔ ให้มีการจัดการองค์ความรู้ในเรื่องอาหารศึกษา และเผยแพร่ความรู้ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมาย : มีการประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์และเผยแพร่ความรู้เพื่อนำไปใช้พัฒนาด้านอาหารในบริษัทต่างๆ

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ให้มีการผลิตองค์ความรู้ที่ได้จากการประมวลความรู้และการปฏิบัติด้านอาหารศึกษาจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิง และง่ายต่อการค้นคว้าและเผยแพร่
๒. ส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้ด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับอาหาร โภชนาการ และสุขภาพ ไปใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลเชิงประจักษ์ในระดับชุมชน
๓. ส่งเสริมให้ระบบการศึกษามีการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารศึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานในห่วงโซ่อาหาร

กลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหาร และชุมชนมีความรู้ด้านอาหารศึกษาอย่างเหมาะสม

เป้าหมาย : ผู้ผลิตอาหารและชุมชนสามารถพัฒนาและใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาวะของชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหารและชุมชนมีความรู้และทักษะในบริษัทต่างๆของอาหารศึกษาสามารถผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี หรือองค์ความรู้ปัจจุบัน

๒. สนับสนุนกลไกการรวมกลุ่มของผู้ผลิตอาหารและบุคคลในชุมชน เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาทางด้านอาหารศึกษา และการประยุกต์ใช้
๓. สนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชุมชน เพื่อนำความรู้ด้านอาหารศึกษาไปสู่การปฏิบัติ
๔. ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหารมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาการและมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่จัดทำยุทธศาสตร์ของชาติด้านอาหารตลอดห่วงโซ่ ในมิติความมั่นคงทางอาหาร คุณภาพและความปลอดภัยอาหาร และอาหารศึกษา เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้บรรลุผลตามกรอบยุทธศาสตร์ฯ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน ซึ่งการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ ด้านดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ฯ สามารถดำเนินการให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ ปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวประกอบด้วย ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กรในห่วงโซ่อาหารที่เข้มแข็งและมีกลไกเชื่อมโยงการระหว่างหน่วยงาน เพื่อรองรับการดำเนินงานทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต รวมทั้งมีการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพ มีปัจจัยด้านกฎหมายที่เอื้อและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน และปัจจัยด้านฐานข้อมูลสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

ภาพที่ ๕ กรอบแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ

๑. หลักการ : พัฒนาการจัดการด้านอาหารของประเทศตลอดห่วงโซ่อาหารอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสร้างความเข้มแข็งของการดำเนินงานทุกภาคส่วนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง และภัยคุกคามต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและสอดคล้องกับกติกาการค้าสากล

๒. กลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน

จากกรอบแนวคิดดังที่แสดงในภาพที่ ๕ กำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ ปรับปรุงและเสริมความเข้มแข็งโครงสร้างองค์กรในห่วงโซ่

เป้าหมาย : เกิดกลไกประสานงานและบูรณาการการดำเนินงานด้านอาหารทุกมิติตลอดห่วงโซ่จากภาคส่วนทุกระดับทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. ทบทวนภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดบทบาทที่ชัดเจนลดช่องว่างหรือความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งองค์กรถาวรในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศอย่างต่อเนื่อง
๒. สร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและขยายความร่วมมือเครือข่ายความมั่นคงด้านอาหารในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้ประโยชน์ข้ามชาติแคลนในภาวะวิกฤติ
๓. สนับสนุนและเร่งรัดให้เกิดการกระจายอำนาจมอบหมายอำนาจและผสมผสานการทำงานเพื่อให้เกิดความครอบคลุมในการคุ้มครองผู้บริโภคลดช่องว่างและความซ้ำซ้อนในการจัดการด้านอาหารของประเทศ
๔. ศึกษาและเสนอแผนด้านโครงสร้างบุคลากร และงบประมาณ ในหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการด้านอาหารของประเทศ
๕. สร้างระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและแผนดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและเหมาะสม

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายในห่วงโซ่

เป้าหมาย : พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาหารให้มีความสมบูรณ์ครอบคลุมและทันสมัย สอดคล้องกับสากลทำให้การดำเนินงานในทุกมิติบรรลุผลได้อย่างเหมาะสมทันการณ์ภายใต้พลวัตรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอาหารของหน่วยงานต่างๆเพื่อให้กฎหมายมีความสมบูรณ์ครอบคลุมมีความทันสมัยสอดคล้องกับสากลและเหมาะสมกับการปฏิบัติโดยเน้นการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
๒. ติดตามประเมินปัญหาและอุปสรรคจากการใช้กฎหมายเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์
๓. ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดการบูรณาการการใช้กฎหมายที่มีอยู่ในหน่วยงานต่างๆเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาฐานข้อมูลและการจัดการ

เป้าหมาย : พัฒนาเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลด้านอาหารของประเทศในทุกมิติโดยเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้หน่วยงานและภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและทันการณ์

แนวทางการดำเนินงาน :

๑. กำหนดทิศทางและสนับสนุนให้เกิดระบบ เครือข่าย ประสานเชื่อมโยง การจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านอาหารที่มีอยู่เดิมจากหน่วยงานต่างๆทั่วประเทศให้มีความทันสมัยสะดวกต่อการเข้าถึงและการนำไปใช้ของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ปัญหาด้านอาหารของประเทศ
๒. พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ระบบการเตือนภัยด้านอาหารในมิติต่างๆที่มีอยู่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เกี่ยวข้อง
๓. ติดตามการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ด้านอาหารของประเทศในทุกมิติเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและพัฒนาปรับปรุงระบบงาน

ภาคผนวก ๑

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย

ยุทธศาสตร์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
<p>ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. สภาความมั่นคงแห่งชาติ ๒. กระทรวงกลาโหม ๓. กระทรวงการคลัง ๔. กระทรวงการต่างประเทศ ๕. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ๖. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๗. กระทรวงคมนาคม ๘. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๙. กระทรวงพลังงาน ๑๐. กระทรวงพาณิชย์ ๑๑. กระทรวงมหาดไทย ๑๒. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๑๓. กระทรวงศึกษาธิการ ๑๔. กระทรวงสาธารณสุข ๑๕. กระทรวงอุตสาหกรรม ๑๖. สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ๑๗. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๑๘. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๑๙. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ๒๐. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ๒๑. สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ๒๒. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
<p>ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. กระทรวงการคลัง ๒. กระทรวงการต่างประเทศ ๓. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๔. กระทรวงพาณิชย์ ๕. กระทรวงมหาดไทย ๖. กระทรวงวัฒนธรรม ๗. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๘. กระทรวงสาธารณสุข ๙. กระทรวงอุตสาหกรรม ๑๐. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ๑๑. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๑๒. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	๑๓. สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ๑๔. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการศึกษา	๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๒. กระทรวงมหาดไทย ๓. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๔. กระทรวงศึกษาธิการ ๕. กระทรวงสาธารณสุข ๖. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๗. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ๘. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ๙. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๑๐. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ๑๑. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ	๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๒. กระทรวงพาณิชย์ ๓. กระทรวงมหาดไทย ๔. กระทรวงศึกษาธิการ ๕. กระทรวงสาธารณสุข ๖. กระทรวงอุตสาหกรรม ๗. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ๘. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๙. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ๑๐. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ๑๑. สำนักงานประมง ๑๒. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๑๓. สำนักงานสถิติแห่งชาติ ๑๔. ทุกหน่วยงานที่มีกฎหมายหรือเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บสถิติและข้อมูลในห่วงโซ่อาหาร

ฉบับแก้ไขหลังประชุมคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ วันศุกร์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก ๒

วิเคราะห์ความสอดคล้องของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยกับยุทธศาสตร์และแผนงานระดับชาติและ SDGs

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
๑. ขจัดความยากจน ๒. ขจัดความหิวโหย ๘. ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ๙. มีอุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน ๑๐. ลดความเหลื่อมล้ำ ๑๒. การผลิตและการบริโภคมีความยั่งยืน ๑๓.ต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๑๕. อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางบกอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ● ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ● ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ● ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ● ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ 	นโยบายและแผนความมั่นคงแห่งชาติ(พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) นโยบายข้อที่ ๑๒ เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ <ul style="list-style-type: none"> ● กลยุทธ์ ๑ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยการมีกลไก กฎหมาย และแผนบริหารจัดการด้านอาหารและน้ำเพื่อความมั่นคงอย่างบูรณาการที่ครอบคลุมการมีคลังอาหารและน้ำสำรองกรณีฉุกเฉิน ตลอดจนเสริมสร้างการเข้าถึงแหล่งอาหารและน้ำของประชาชนตามความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ● กลยุทธ์ ๒ พัฒนาและเชื่อมโยงระบบป้องกันเฝ้าระวัง แจ้งเตือน ระวังภัยภัยภัย ภัย สิ่งปนเปื้อนที่อาจแฝงมาในอาหารและน้ำ โดยบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ● กลยุทธ์ ๓ ส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการทางการ 	ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร กลยุทธ์ที่ ๑ เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร กลยุทธ์ที่ ๒ จัดการทรัพยากรน้ำและดิน เพื่อการเกษตรและป่าชุมชน กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนานโยบายการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถใช้เป็นพลังงานเพื่อความสมดุล กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตรและเพิ่มจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่ กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน กลยุทธ์ที่ ๗ ปรับปรุงและพัฒนาระบบ โลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อรองรับสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหารทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ กลยุทธ์ที่ ๘ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<p>เกษตรให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยครอบคลุม ทางด้านการผลิต การตลาด มาตรฐานสินค้า และแหล่งเงินทุน รวมถึงห่วงโซ่อุปทาน เพื่อ เพิ่มพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย และ เป็นภูมิคุ้มกันรองรับวิกฤตการณ์ด้านอาหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> ● กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการวิจัย การพัฒนา เทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรและ อุตสาหกรรมทางอาหาร เพื่อสร้างความ เชื่อมั่นความปลอดภัยของอาหารควบคู่กับ การรักษาหรือเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการ และ เพิ่มผลิตภาพ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและ นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง ● กลยุทธ์ที่ ๕ จัดที่ดินรองรับความมั่นคงทาง อาหาร และคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร สามารถ แก้ปัญหาและลดการสูญเสียกรรมสิทธิ์รวมถึง การกระจายการถือครองที่ดินของเกษตรกร อย่างเป็นธรรม 	<p>เอกชน ชุมชนและภาคประชาชนในการรักษา ความมั่นคงด้านอาหาร</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัย อาหาร</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างมาตรฐานด้านความปลอดภัย อาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวและส่งเสริมการ บังคับใช้</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้น (Primary Product) ให้มีคุณภาพและความ ปลอดภัยตามมาตรฐานและคุณค่าทาง โภชนาการเพิ่มขึ้น</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการ ผลิตในระดับชุมชน (Community Based) เพื่อ ป้องกันการสูญเสียและเพิ่มมูลค่าเบื้องต้นให้กับ ผลผลิต</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการ ผลิตในระดับอุตสาหกรรม (Industrial Based) ทุกระดับ</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมการค้าและการตลาด ผลิตภัณฑ์มาตรฐานทั้งที่มาจากการผลิตใน ระดับชุมชนและอุตสาหกรรม</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๖ เสริมสร้างความเข้มแข็งในการ</p>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑.๓ สร้างโอกาส ในการมีที่ดินทำกินของตนเองและ ยกระดับรายได้ ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒.๔ ปรับปรุง ปักจ้ยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ เสริมสร้าง ศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงิน ฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดิน และ ทรัพยากรภายในชุมชนได้ ● ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒.๑ การพัฒนา ภาคการเกษตร ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒.๒ การพัฒนา ภาคอุตสาหกรรม 	<p>ควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร ของประเทศ</p>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒.๔ การพัฒนาภาคการค้าและการลงทุน ● ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑ การรักษาพันพืชรักษากรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคงสมดุลและยั่งยืน ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๖ บริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ ● ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่ง 	

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๕.๒ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ ● ยุทธศาสตร์ที่ ๙ การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑ การพัฒนาภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กระจายอย่างทั่วถึง ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ 	
		<p>แผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒ พัฒนา ศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ ยกกระดับ คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๔ ลดปัจจัยเสี่ยง 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ และ บูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาค ส่วนในเรื่องอาหารศึกษา</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๒ สนับสนุนให้มีการวิจัยที่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ด้านอาหาร โภชนาการและ สุขภาพได้</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๓ ให้มีการจัดการองค์ความรู้ในเรื่อง อาหารศึกษา และเผยแพร่ความรู้ทุกรูป แบบอย่างต่อเนื่อง</p>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<p>ด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑ เร่งส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนา และผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒ พัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ พัฒนาสภาวะแวดล้อมของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม 	<p>กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหาร และชุมชนมีความรู้ด้านอาหารศึกษา อย่างเหมาะสม</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๕ ส่งเสริมพฤติกรรมกรบริโภคที่เหมาะสมตามบริบทของบุคคล และชุมชน เพื่อสุขภาพะ</p>
		<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย <ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑ ปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงาน บทบาท ภารกิจ และคุณภาพบุคลากรภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ทันสมัย คล่องตัว มีขนาดที่เหมาะสมเกิดความคุ้มค่า 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๑ ปรับปรุงและเสริมความเข้มแข็งโครงสร้างองค์กรในห่วงโซ่</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายในห่วงโซ่</p> <p>กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาฐานข้อมูลและการจัดการ</p>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	แผนระดับชาติ	กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารฯ
		<ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ เพิ่มประสิทธิภาพ และยกระดับการให้บริการสาธารณสุขให้ได้มาตรฐานสากล ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๔ เพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ● แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๖ ปฏิรูปกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย เป็นธรรม และสอดคล้องกับข้อบังคับสากล หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ 	

ภาคผนวก ๓

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานต่างๆ ตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ถือได้ว่าเป็นกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารในภาพรวมของประเทศฉบับแรก ซึ่งมุ่งเน้นให้เป็นแผนชี้้นำการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในระบบอาหารของประเทศไทยให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย มีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน เพื่อชาวไทยและชาวโลก”

การดำเนินงานที่ผ่านมาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ฯ ยังถือเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านการดำเนินงานจากเดิมคือแต่ละหน่วยงานมีการดำเนินงานจำกัดเฉพาะตามบทบาทหน้าที่ของตนมาสู่การทำงานอย่างบูรณาการภายใต้กรอบยุทธศาสตร์หลักเดียวกัน ดังนั้น การขับเคลื่อนกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) จึงจำเป็นต้องมีกลไกในการประสานความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้ยุทธศาสตร์ในประเด็นต่างๆ อีกทั้งกำกับทิศทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ตลอดจนสร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน การศึกษา และประชาชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานมีเอกภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะกรรมการอาหารแห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะเรื่องจำนวน ๓ ชุดเพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนกรอบยุทธศาสตร์ฯ ไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๑ คณะกรรมการขับเคลื่อนด้านความมั่นคงอาหารตลอดห่วงโซ่

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๒ คณะกรรมการขับเคลื่อนด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๓ คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้ยุทธศาสตร์มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหารตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑(พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีหลักการคือ เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังนั้น กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานจึงมีความครอบคลุมตั้งแต่การดูแลฐานทรัพยากรการผลิตอาหารได้แก่ ดินน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างมีคุณภาพเพียงพอและยั่งยืน ในภาคการผลิตได้มุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสม (Zoning) โดยกำหนดให้เกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดทำแผนการพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัดโดยมีข้อมูล Zoning สินค้าเกษตรทุกชนิดในจังหวัดมีทะเบียนเกษตรกรที่ตั้งฟาร์มแหล่งรวบรวมผลผลิตและกระจายสินค้าข้อมูลด้านการตลาดภายในภายนอกจังหวัดแหล่งแปรรูปต้นทุนราคาสถาปัตยกรรมดินแหล่งน้ำฤดูกาลเพื่อใช้ในการวางแผนด้านการเกษตรตลอดจนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้เป็น Smart Officer รวมทั้งการต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาหารและการเชื่อมโยงตลาด

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๑ ซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและผลักดันการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหาร โดยมีผลการดำเนินงานสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. การดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยของหน่วยงานต่างๆ

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหารซึ่งประกอบด้วย ๑๐ กลยุทธ์มีหลักการเพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืนบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีหน่วยงานต่างๆ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบหลักดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ฯ ดังกล่าวมีผลการดำเนินงานสำคัญของกลยุทธ์ทั้ง ๑๐ กลยุทธ์ดังนี้

๑.๑ เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร

ดำเนินการจัดทาดินทำกินมอบเอกสารสิทธิส.ป.ก. ๔-๐๑ ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดินของนิคมสหกรณ์ ตามประกาศพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

๑.๒ จัดการทรัพยากรน้ำและดินเพื่อการเกษตรและป่าชุมชน

ดำเนินการจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานโดยก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ มีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชนและการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ส่งเสริมการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานปฏิบัติการฝนหลวง ตลอดจนการปรับปรุงฐานข้อมูลทรัพยากรดินและการปรับปรุงบำรุงดินในจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองเกษตรสีเขียว

๑.๓ สร้างสมดุลระหว่างพืชอาหารกับพืชพลังงาน

ดำเนินโครงการปรับโครงสร้างส่งเสริมการเกษตรให้เปลี่ยนแปลงใหญ่โดยยึดระบบการบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) จัดทำ Road Map ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตร ๔ ชนิดได้แก่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มันสำปะหลัง อ้อยโรงงานและปาล์มน้ำมัน

๑.๔ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร

ดำเนินการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) เช่นเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตในเขตพื้นที่เหมาะสมในการทำปศุสัตว์โคเนื้อโคนมสุกรเป็นต้น รวมทั้งมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรเช่นการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชไร่ พืชอาหารสัตว์พืชท้องถิ่นและพืชเศรษฐกิจอื่นๆ การพัฒนาระบบตลาดกลางสินค้าเกษตร เป็นต้น ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพเพื่อเกษตรกรให้มีรายได้เสริมเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๕ สร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตรและเพิ่มจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่

ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบด้านเกษตรผสมผสานและขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่น สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติผ่านกลไกของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีวิทยาลัยประมงและวิทยาลัยอาชีวะต่างๆ

๑.๖ ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน

คัดเลือกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (ศูนย์หลัก) ระดับจังหวัดเพื่อดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมและปฏิบัติด้วยการถ่ายทอดความรู้เทคนิคการบริหารจัดการต่างๆ มีศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

๑.๗ ปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหาร

สนับสนุนการกระจายอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาคุณภาพและความปลอดภัยอาหารศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตลาดกลางโครงการตลาดเกษตรกร (Farmer Market) ใน ๗๗ จังหวัด

๑.๘ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนในการรักษาความมั่นคงด้านอาหาร

พัฒนาเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) ในกลุ่มพื้นที่จังหวัดชายแดนรวมทั้งการประกันภัยพืช (Crop Insurance) สำหรับข้าวโพดข้าวโคมน

๑.๙ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อาหาร

สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและการตลาดเชิงบูรณาการโดยการใช้องค์ความรู้ในการเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิตถึงการตลาดในพืชที่มีศักยภาพในการแข่งขันและพืชทางเลือกใหม่ในการสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน

๑.๑๐ จัดระบบเพื่อรองรับความมั่นคงด้านอาหารในภาวะวิกฤติ

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตรเพื่อสามารถช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้านการเกษตร ซึ่งในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากพายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยนในประเทศฟิลิปปินส์โดยบริจาคข้าวผ่านองค์กรสำรองข้าวฉุกเฉินอาเซียนบวกสาม (APTERR) จำนวน ๕,๐๐๐ ตัน

๒. การดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงอาหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในปี ๒๕๕๖ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยคณะกรรมการจัดทำแผนเพื่อการบริหารความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๙) ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๙) มีกรอบแนวคิดคือการมีอาหาร (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Accessibility) การใช้ประโยชน์ (Food Utilization) และเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) โดยมีเป้าหมายหลักคือ “คนไทยมีอาหารที่มีคุณภาพเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอและยั่งยืน” ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์หลัก และมีผลการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ผลิตอาหารอย่างเพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศอย่างยั่งยืนมีการดำเนินงานเช่นโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและพัฒนาศักยภาพทางการผลิตเพื่อการเกษตรให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ สนับสนุนให้ประชากรทุกระดับเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอได้ตลอดเวลามีการดำเนินงานเช่นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวการเกษตรทฤษฎีใหม่โครงการพัฒนากลุ่มเครือข่ายกลุ่มอาชีพในสถาบันเกษตรกรโครงการพัฒนาและส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าวในระดับชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมการผลิตอาหารคุณภาพดีลดการสูญเสียและมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมมีการดำเนินงานเช่นโครงการพัฒนาและส่งเสริมระบบการตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน (GAP) ทั้งพืชประมงและปศุสัตว์โครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green City)

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ รักษาเสถียรภาพการผลิตอาหารอย่างยั่งยืนมีการดำเนินงานเช่นโครงการบริหารจัดการและควบคุมการทำประมงโครงการศึกษาสินค้าเกษตรเพื่อความมั่นคงทางอาหารกรณีข้าว (ครัวไทยสู่ครัวโลก) โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อควบคุมการเผาวัสดุเหลือใช้ในพื้นที่เกษตรเป็นต้น

ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะอนุกรรมการฯ ได้เตรียมการสำหรับการจัดทำยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหารในระยะต่อไป โดยได้จัดสัมมนาเรื่องการจัดเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนโดยสรุปประเด็นซึ่งเห็นควรบรรจุไว้ในกรอบยุทธศาสตร์ฯ เช่นการมุ่งเน้นเรื่องการเข้าถึงอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหารการให้ความสำคัญเรื่องโภชนาการอาหารปลอดภัยการบรรเทาความยากจนและความมั่นคงด้านอาหารในระยะยาวการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงในภาวะฉุกเฉินการใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศนวัตกรรมเพื่อช่วยในการพัฒนาการผลิตเพื่อการเกษตรและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบเครือข่ายสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบการทำการเกษตรที่เข้มแข็งต่อไป

๓. การดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ในปี ๒๕๕๖ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) เพื่อบูรณาการภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ประเทศเพื่อให้เกิดความชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศใน ๔ ด้านคือการเพิ่มรายได้จากฐานเดิมสร้างรายได้จากโอกาสใหม่เพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันและลดรายจ่ายโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้หยิบยกแนวทางการดำเนินงานสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงอาหารของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย มาจัดทำโครงการสำคัญ (Flagship Project) เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ๘ โครงการคือ

โครงการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning)

มีเป้าหมายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตลดต้นทุนจัดสมดุลระหว่างการผลิตและการตลาดรวมทั้งเพิ่มมูลค่า (Value Added) และสร้างมูลค่า (Value Creation) ด้วยการบริหารจัดการพื้นที่โดยประกาศเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับพืชปศุสัตว์และประมงจำนวน ๒๐ ชนิดสินค้าได้แก่พืช ๑๓ ชนิด (ข้าวมันสำปะหลังยางพาราปาล์มน้ำมันอ้อยโรงงานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สับปะรดโรงงานลำไยเงาะทุเรียนมังคุดมะพร้าวและกาแฟ) ปศุสัตว์ ๕ ชนิด (โคเนื้อโคนมสุกรไก่เนื้อและไก่ไข่) และประมง ๒ ชนิด (กุ้งทะเลและสัตว์น้ำจืด)

โครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green Agricultural City)

มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการเกษตรให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและนำขยะจากการเกษตรแปรรูปไปใช้ให้เกิดคุณค่าและมูลค่าโดยจัดให้แต่ละจังหวัดพัฒนาการเกษตรในพื้นที่เป็นเมืองและสังคมเกษตรสีเขียวโดยดำเนินการในพื้นที่ ๖ จังหวัดเป้าหมายได้แก่เชียงใหม่หนองคายศรีสะเกษจันทบุรีราชบุรีและพัทลุงสร้างความเข้าใจกับเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ที่กำหนดเป็นเมืองเกษตรสีเขียวรวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตโดยใช้สารเคมีอย่างถูกวิธีให้เกิดตำบลหรือหมู่บ้านสีเขียวต้นแบบ

โครงการพัฒนาเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เกษตรปราดเปรื่อง (Smart Farmer /Smart Officer)

มีเป้าหมายที่จะพัฒนาเกษตรกรให้มีความคิดนวัตกรรมโดยต้องมีความรู้ทางวิชาการวางแผนการใช้เทคโนโลยีช่วยในการผลิตผลิตสินค้ามีคุณภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภครับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและใช้หลักการตลาดนำการผลิตเพื่อพัฒนาเกษตรกรเฉพาะรายให้มีรายได้เท่ากับค่าแรงขั้นต่ำอย่างน้อย ๑๘๐,๐๐๐ บาท/ปีพัฒนาการจดทะเบียนเกษตรกรให้ทันสมัยโดยถ่ายโอนข้อมูลทะเบียนเกษตรกรจำนวน ๗.๒ ล้านครัวเรือนให้กับกระทรวงมหาดไทยรวมทั้งได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลเกษตร (War Room) ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายและบูรณาการการปฏิบัติการเชื่อมโยงทั้ง ๗๗ จังหวัด

โครงการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานความปลอดภัยอาหาร (Food Safety)

มีเป้าหมายให้อาหารที่ผลิตจากเกษตรกรเพื่อการบริโภคภายในและส่งออกเป็นอาหารที่มีคุณภาพและความปลอดภัยต่อผู้บริโภคซึ่งทำให้คนไทยและนักท่องเที่ยวที่มาประเทศไทยมีความมั่นใจในคุณภาพอาหารที่ไม่มีสารเคมีตกค้างไม่มีเชื้อโรคทั้งในพืชประมงและปศุสัตว์รวมทั้งสินค้าเกษตรมีมาตรฐานได้รับการยอมรับทำให้สามารถส่งออกอาหารและสินค้าเกษตรเป็นมูลค่ากว่าปีละ ๑ ล้านล้านบาท

ที่ผ่านมาได้จัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการผลิตมาตรฐานที่ได้รับความเชื่อมั่นและการยอมรับในระดับสากลมีผลการดำเนินงาน คือ ได้ให้การรับรองมาตรฐานฟาร์มเกษตรกรเป็น GAP ด้านพืช ๑๙๘,๓๖๕ แปลงประมง ๙,๙๓๐ ฟาร์มและปศุสัตว์ ๙,๕๗๓ ฟาร์มรวมทั้งตรวจสอบและรับรองโรงงานตามมาตรฐาน GMP และ HACCP พืช ๑,๐๕๓ โรงงานประมง ๓๒๒ โรงงานและปศุสัตว์ ๓๖๐ โรงงานรวมทั้งรับรองร้านอาหารและภัตตาคารที่ใช้วัตถุดิบจากฟาร์มเกษตรกรที่มีสัญลักษณ์ Q จำนวน ๑,๒๑๕ รายใน ๗๖ จังหวัด

โครงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

มีเป้าหมายเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศด้านการเกษตรในสินค้าแต่ละชนิดเพื่อเป็นผู้นำผู้ร่วมทุนหรือผู้รับสินค้าจากประเทศอาเซียนในปี ๒๕๕๘ โดยวางยุทธศาสตร์ร่วมกับภาคเอกชนและเกษตรกรเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ของแต่ละชนิดสินค้ากลุ่มที่มีศักยภาพเช่น กุ้งไก่เนื้อโคนมสุกรมันสำปะหลังข้าวและกลุ่มที่ยังมีปัญหาเช่นมะพร้าวกาแฟตลอดจนพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรให้เป็นมาตรฐานอาเซียน (๓๘ ชนิด) จัดทำโครงการความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทางวิชาการด้านเกษตรและร่วมมือการผลิตในลักษณะเกษตรพันธสัญญา

โครงการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรองรับประชาคมอาเซียน (Seed Hub)

มีเป้าหมายผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางผลิตเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของภูมิภาคอาเซียนซึ่งไทยมีการส่งออกเมล็ดพันธุ์พืชมากกว่า ๒๐ ชนิดมูลค่ากว่า ๔,๐๐๐ ล้านบาท/ปีส่งออกพันธุ์ปศุสัตว์ปีละกว่า ๕,๒๐๐ ล้านบาทรวมทั้งมีการผลิตพันธุ์ข้าวคุณภาพดีปีละมากกว่า ๑.๔ ล้านตัน โดยมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

(๑) พัฒนาศูนย์วิจัยพันธุ์พืชและผลิตพันธุ์หลักโดยมีศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชพิษณุโลกเป็นต้นแบบการผลิตพันธุ์ถั่วเหลืองและถั่วเขียวใช้กลไกศูนย์ข้าวชุมชน (๒,๑๖๐ ศูนย์) และหมู่บ้านส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ (ปีละ ๒๑๕,๐๐๐ ตัน)

(๒) ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีโดยใช้กลไกสหกรณ์การเกษตร (ปีละ ๓๖,๐๐๐ ตัน)

(๓) ศึกษาวิจัยพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชที่เป็นลักษณะเฉพาะของไทยและเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้เกิดความมั่นคงอาหารซึ่งในโครงการได้เก็บเมล็ดสายพันธุ์พืชกว่า ๓๒,๐๒๒ สายพันธุ์(๙๖ ชนิดพืช) และพันธุ์ข้าว ๒๐,๐๐๐ สายพันธุ์ ซึ่งเป็นพันธุ์พื้นเมืองกว่า ๑๗,๐๐๐ สายพันธุ์

โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร

มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานภาคเกษตรที่กำลังขาดแคลนและเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายเครื่องจักรกลการเกษตรในอาเซียนโดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสถาบันการศึกษาต่างๆพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตรและแสดงศักยภาพด้านเครื่องจักรกลการเกษตรของประเทศไทยรวมทั้งจัดทำยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนากการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์การเกษตรพ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ เพื่อพัฒนาและสนับสนุนการปรับรูปแบบกระบวนการผลิตของประเทศ

โครงการเพิ่มพื้นที่ชลประทาน

มีเป้าหมายบริหารจัดการน้ำเพื่อการชลประทานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพื้นที่ชลประทานให้ครบ ๖๐ ล้านไร่โดยเฉพาะในเขต Zoning โดยประกาศพื้นที่น้ำน้อยจัดพื้นที่ปลูกพืชตามปริมาณน้ำในเขื่อนจัดหาอาชีพและรายได้แก่เกษตรกรในภาน้ำแล้ง มีระบบเตือนภัยน้ำท่วมและฝนแล้ง โดยแจ้งเตือนภัยแก่เกษตรกรล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มพื้นที่ชลประทานอย่างน้อย ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ต่อปี เพิ่มบ่อน้ำขนาดเล็กนอกเขตชลประทานปีละ ๑๐๐,๐๐๐ บ่อและวางระบบเติมน้ำในแหล่งน้ำชุมชนให้สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรในช่วงแล้งตลอดจนนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเรื่องฝนหลวงมาใช้เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เพื่อการเกษตร

อนึ่งการดำเนินงานต่อเนื่องในปัจจุบันได้มี Road Map ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์(ปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒) โดยมีโครงการ/แผนงานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านอาหารเช่น

(๑) โครงการปรับโครงสร้างการผลิตพืช (ข้าว) ปศุสัตว์ (กระบือโคไก่พื้นเมือง) ประมง (กุ้งทะเล หอยแครงปลานิล)

(๒) โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรด้วยการจำหน่ายหนี้เป็นสูญในกองทุนหรือเงินทุนในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การปรับปรุงและออกกฎหมายเพิ่มเติม

(๓) โครงการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษโดยสหกรณ์

(๔) โครงการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดปาล์มน้ำมันแบบครบวงจร

(๕) โครงการพัฒนาเพิ่มศักยภาพการดำเนินธุรกิจข้าวสถาบันเกษตรกร

(๖) โครงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

๔. ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดด้านความมั่นคงอาหาร

๔.๑ จำนวนผู้ขาดสารอาหารของประเทศไทย (Hunger/ Undernourished People)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติและกระทรวงสาธารณสุขทำการสำรวจและวิเคราะห์จำนวนผู้ขาดสารอาหารของประเทศไทย (Hunger/ Undernourished People) ระหว่างปี ๒๕๓๓ ถึง ๒๕๕๙ พบว่าจำนวนผู้ขาดสารอาหารของประเทศไทยลดลงมากกว่าครึ่งหนึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว โดยจากผลการประเมินพบว่าจากปี ๒๕๓๓ ถึง ๒๕๕๙ จำนวนผู้ขาดสารอาหารของประเทศไทยในปี ๒๕๓๓-๒๕๓๕ มีจำนวน ๑๙.๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖ และในปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ มีจำนวน ๕ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๗.๔ จึงถือว่าลดลงได้มากกว่าครึ่งหนึ่ง

ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาประเทศที่ส่งผลให้ดัชนีชี้วัดความอดอยากหิวโหยลดลงเร็วกว่าเวลาเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ ๓ ปี (นับจากปี ๒๕๓๓) อันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายพัฒนาในด้านการเกษตรและอาหาร ร่วมกับการพัฒนาด้านการสาธารณสุขและด้านอาหารศึกษาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ประเทศไทยได้รับรางวัลจำนวน ๒ รางวัล จากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ที่จะมอบให้กับประเทศที่สามารถลดจำนวนของประชากรที่ขาดสารอาหารได้ตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ได้แก่ รางวัล “Recognizing Outstanding Progress in Fighting Hunger” ในปี ๒๕๕๖ และรางวัล “Recognizing Achievements in the Fight Against Hunger” ในปี ๒๕๕๘

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในปี ๒๕๕๕ ตามที่กล่าวในข้างต้นแต่ในปี ๒๕๕๘ ยังมีประชากรอีกบางส่วนประมาณร้อยละ ๗.๔ ที่ยังอยู่ในภาวะขาดสารอาหารหรือทุพโภชนาการ จึงเป็นประเด็นท้าทายในการดำเนินงานความมั่นคงด้านอาหารในระยะต่อไปที่จะต้องลดสัดส่วนประชากรที่อดอยากหิวโหยให้น้อยลงอีกเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติที่มีเป้าหมายในการขจัดภาวะอดอยากและหิวโหยของประชากร (SDG๒: Zero Hunger)

๔.๒ อัตราการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้คำนวณอัตราการพึ่งพาตนเอง (Self-Sufficiency Ratio: SSR) หมายถึง ดัชนีที่ชี้ให้เห็นถึงการพึ่งพาภายในประเทศเพื่อความยั่งยืนซึ่งเป็นการผลิตสอดคล้องกับการใช้ในประเทศที่มีความสมดุล (หากค่า SSR มากกว่า ๑๐๐ หมายถึงการผลิตที่เกินกว่าการใช้ในประเทศ และหากค่า SSR น้อยกว่า ๑๐๐ หมายถึงการผลิตที่ไม่เพียงพอต่อการใช้ในประเทศ) ในที่นี้จะเป็นการแสดงผล SSR ซึ่งเป็นอัตราการพึ่งพาตนเองของสินค้าเกษตรที่สำคัญที่จะส่งผลถึงการมีโภชนาการที่ดี และส่งผลถึงความมั่นคงอาหารในอนาคตได้ สรุป SSR เป็นรายกลุ่มทางโภชนาการได้ ดังนี้

กลุ่มคาร์โบไฮเดรต มีสินค้าที่สำคัญคือ ข้าว ซึ่งโดยเฉลี่ย ๔ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ นั้น มีค่า SSR เกิน ๑๐๐% ถึง ๒ เท่า แต่ผลผลิตรวมมีทิศทางลดลง และมันสำปะหลังซึ่ง มีค่า SSR เกิน ๑๐๐% ถึง ๓ เท่า โดยเฉลี่ยจาก ๔ ปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่องในการเลี้ยงสัตว์ มีค่า SSR ต่ำกว่า ๑๐๐% คือมีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปี อยู่ที่ ๙๗.๘๗% ซึ่งเป็นการผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ อ้อย มีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปี มากกว่า ๑๐๐% อยู่ ๔ เท่า ค่า SSR อยู่ที่ ๔๓๘.๕๒%

กลุ่มไขมัน มีสินค้าที่สำคัญคือ ปาล์มน้ำมัน มีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปีอยู่ที่ ๒๐๖.๒๙% และ มะพร้าว มีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปีอยู่ที่ ๙๑.๕๒% ถั่วเหลือง มีค่า SSR ต่ำกว่า ๑๐๐% มาก คือมีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปี อยู่ที่ ๒.๕๓% ซึ่งเป็นการผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ และอาจกระทบต่ออุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ได้

กลุ่มโปรตีน มีสินค้าที่สำคัญคือ ไข่ไก่ ไข่เนื้อ และเนื้อสุกร ซึ่งโดยเฉลี่ย ๔ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ นั้น มีค่า SSR เกิน ๑๐๐% ไข่ไก่ มีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปีเกิน ๑๐๐% ถึง ๘ เท่าซึ่งเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก

กลุ่มวิตามิน มีสินค้าที่สำคัญคือ พืชผัก ผลไม้ ส่วนใหญ่มีค่า SSR เกิน ๑๐๐% ยกเว้นกระเทียมและหอมหัวใหญ่ที่มีค่า SSR เฉลี่ย ๔ ปี ๕๓.๑๙% และ ๔๙.๐๔%

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

ยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีหลักการคือเพื่อดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหารโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการคุ้มครองผู้บริโภคและส่งเสริมการค้าทั้งในและต่างประเทศและเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๒ ได้แปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติโดยกำหนดเป็น ๑๐ ประเด็นขับเคลื่อนที่สำคัญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารที่เกิดจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์และสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคและความเชื่อมั่นต่อคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารไทย ได้แก่

๑. การสร้างมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวตลอดห่วงโซ่

๒. การใช้มาตรฐานสู่การปฏิบัติทั้งระดับการผลิตขั้นต้นผลิตภัณฑ์อาหารระดับชุมชนและระดับอุตสาหกรรมรวมถึงการพัฒนายกระดับผู้ผลิตและผู้ประกอบการให้เข้าสู่มาตรฐานตลอดห่วงโซ่
๓. การยกระดับมาตรฐานสถานบริการอาหารเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคส่งเสริมการท่องเที่ยวและเผยแพร่วัฒนธรรมอาหาร
๔. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลสินค้าอาหารนำเข้า
๕. การปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการจัดการและควบคุมสารเคมีและยาที่ใช้ในการเกษตร
๖. การส่งเสริมการใช้ตราสัญลักษณ์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ
๗. การพัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองตลอดห่วงโซ่
๘. การประเมินและการบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารที่มีผลต่อสุขภาพ
๙. การบูรณาการระบบบริหารจัดการความปลอดภัยอาหารในระดับจังหวัดท้องถิ่นและชุมชน
๑๐. การพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค

และได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการจำนวน ๙ ชุดเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานขับเคลื่อนรายประเด็นโดยบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆให้เกิดการเชื่อมโยงงานด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่ผลการดำเนินงานที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด (ค้าปลีก) เพื่อความปลอดภัยอาหารสู่ผู้บริโภค

มีเป้าหมายมุ่งเน้นใช้กลไกตลาดและการรับซื้อเป็นมาตรการจูงใจให้ผู้ผลิตเข้าสู่มาตรฐานที่ทำให้เกิดความปลอดภัยอาหารผลการดำเนินงานได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาต่อหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่ โดยศึกษาสินค้า ๕ กลุ่มได้แก่กลุ่มสัตว์บกและผลิตภัณฑ์ (เนื้อวัว) กลุ่มน้ำนมและผลิตภัณฑ์ (นมพาสเจอร์ไรส์) กลุ่มธัญพืชถั่วเมล็ดและผลิตภัณฑ์กลุ่มสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ (ปลานิลและกุ้งขาว) และกลุ่มผักและผลไม้สดในกลุ่มผักสด (คะน้าพริก) และผลไม้สด

๒. การพัฒนาระบบคุณภาพมาตรฐานสถานที่จำหน่ายอาหาร

มีเป้าหมายพัฒนาและส่งเสริมระบบคุณภาพและมาตรฐานสถานบริการอาหารของไทยให้สามารถรองรับข้อตกลงของอาเซียนและแนวทางสากลและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาร้านอาหารของไทยให้เป็นครัวอาหารโลกรวมทั้งการส่งเสริมครัวไทยสู่ครัวโลก โดยมีผลการดำเนินงานสำคัญคือ จัดทำมาตรฐานคุณภาพร้านอาหารและข้อกำหนดมาตรฐานคุณภาพร้านอาหารจัดทำคู่มืออ้างอิงด้านการตรวจประเมินร้านอาหารและคู่มือหลักสูตรการพัฒนาร้านอาหารสู่มาตรฐานคุณภาพร้านอาหารของประเทศไทยและจัดทำกรอบแนวคิดการตรวจประเมินและรับรองร้านอาหารตามมาตรฐานคุณภาพร้านอาหารโดยมีองค์ประกอบของหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body) หน่วยรับรอง (Certification Body) และหน่วยตรวจ (Inspection Body) ให้เชื่อมโยงกับคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบตรวจสอบรับรอง

๓. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลสินค้าอาหารนำเข้า

มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งในการกำกับดูแลสินค้าอาหารนำเข้าโดยบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพัฒนาระบบการควบคุมสินค้าด้านความปลอดภัยรวมถึงการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในการนำเข้าสินค้า ซึ่งมีผลการดำเนินงานสำคัญคือได้จัดทำกรอบแนวทางการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลการนำเข้าสินค้า รวมทั้งได้มีการรวบรวมสถานการณ์ภายในประเทศการวิเคราะห์ช่องว่างปัญหาและอุปสรรค และสร้างแนวทางขับเคลื่อนและการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายของประเทศ

๔. การปรับปรุงประสิทธิภาพระบบการจัดการและควบคุมสารเคมีและยาทางการเกษตร

มีเป้าหมายคือปรับปรุงประสิทธิภาพในการกำกับดูแลวัตถุอันตรายทางการเกษตรและยาสัตว์รวมทั้งสารตกค้างจากวัตถุอันตรายทางการเกษตรและยาสัตว์เพื่อนำไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่ได้มาตรฐานและปลอดภัยทั้งต่อผู้ผลิตที่มีความจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรและยาสัตว์ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการดำเนินงานสำคัญคือการจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานการจัดการสารเคมีและยาทางการเกษตรแบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะสั้น: จัดตั้งหน่วยงานกลางรับผิดชอบการประเมินความเสี่ยงของประเทศ (Risk Assessment) และจัดทำระบบเฝ้าระวังและตรวจสอบสารตกค้างรวมทั้งแนวทางการบริหารจัดการพร้อมทั้งพัฒนาการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงสาธารณสุขภายใต้ Rapid Alert System ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มาตรการระยะกลางเสนอให้มีการกำหนดให้การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรมีหลักเกณฑ์เดียวกันโดยเสนอให้ขึ้นทะเบียนที่เดียวกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางแบบ Single Window โดยเป็นการขออนุญาตขึ้นทะเบียนที่จุดเดียว (Single Submission) และมาตรการระยะยาว เสนอให้มีการกำหนดการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัยในระบบการผลิตเป็นมาตรฐานบังคับโดยการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพแก่เกษตรกรและผู้ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรรวมทั้งสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agriculture Practices; GAP) มากขึ้น

จากมาตรการระยะสั้นที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และภาคีทั้งภาคประชาชนและเอกชน จัดทำโครงการการจัดการผักและผลไม้สดปลอดภัย โดยได้ปรับปรุงประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องอาหารที่มีสารพิษตกค้าง โดยการปรับจำนวนรายการและค่าปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด (MRL) ครอบคลุมครอบคลุม ๒๘๖ ชนิดสาร และสอดคล้องมาตรฐานนานาชาติ (Codex) ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องกำหนดวิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาผักหรือผลไม้สดบางชนิดและการแสดงฉลาก เพื่อพัฒนาและยกระดับให้สถานที่ผลิต (คัดและบรรจุ) ผักและผลไม้สดตามระบบประกันคุณภาพสถานที่ผลิตอาหาร(GMP) รวมถึงสร้างระบบการบ่งชี้รุ่นการผลิตเพื่อการตามสอบย้อนกลับจัดทำแผนบูรณาการการเฝ้าระวังผักและผลไม้สดร่วมกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อการเฝ้าระวังการตกค้างของยาฆ่าแมลงในผักและผลไม้ และจัดทำสื่อเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการเลือกซื้อและการบริโภคผักและผลไม้ให้ปลอดภัย นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขยังได้มีนโยบายให้โรงพยาบาลจัดซื้อผักและผลไม้จากฟาร์มที่ได้มาตรฐาน GAP หรือผักปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างเพื่อเป็นการสร้างความต้องการ(Demand) ผักและผลไม้ปลอดภัย อันจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยออกสู่ตลาดมากขึ้น

๕. การพัฒนาระบบตรวจสอบรับรองตลอดห่วงโซ่

มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาระบบตรวจสอบรับรองตลอดห่วงโซ่อาหาร ซึ่งเป็นกลไกในการกำกับควบคุมอาหารทั้งที่ผลิตในประเทศและนำเข้าให้มีความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ การดำเนินงานโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติได้จัดทำโครงการรับรองระบบงานหน่วยตรวจ (IB) ด้านสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐาน ISO/IEC ๑๗๐๒๐ เพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจด้านการตรวจสอบและรับรองซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล และสร้างการเชื่อมโยงและสนับสนุนกระบวนการตรวจสอบและรับรองสำหรับผู้ผลิต/ผู้ประกอบการและหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ในการออกกฎระเบียบและบังคับใช้กฎหมายด้านสินค้าเกษตรและอาหาร

๖. การประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหาร

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพมีการดำเนินงานอย่างบูรณาการและความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่ การจัดทำกรอบแนวคิดในการดำเนินงานขับเคลื่อนคณะกรรมการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย (Framework of National Risk Assessment) การจัดทำฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญ (Roster of Experts) โดยกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญด้านประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารโดยแบ่งผู้เชี่ยวชาญออกเป็น ๖ ด้านได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านเคมี (Chemical) ผู้เชี่ยวชาญด้านจุลินทรีย์ (Microbiology) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินความปลอดภัยทางอนุชีววิทยา โภชนาการ พิษวิทยา และการก่อภูมิแพ้ของพืชดัดแปลงพันธุกรรมและผลิตภัณฑ์ (GMOs) ผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการ (Nutrition) ผู้เชี่ยวชาญด้านข้อมูลการบริโภคอาหาร (Food Consumption) และผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารสาขาพิษวิทยาระบาดวิทยาและการก่อภูมิแพ้ (Toxicology and Epidemiology and Allergy) และได้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางด้านการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารร่วมกับสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลและประสานการดำเนินงานกับแหล่งทุนต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการด้านการประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นรูปธรรมและจัดตั้งศูนย์ประเมินความเสี่ยงประเทศไทย (Thailand Risk Assessment Center: TRAC) ร่วมกับสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลและได้จัดทำแนวทางการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment Guideline) เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับคณะผู้ประเมินความเสี่ยง (Risk Assessor Team) ใช้เป็นหลักการในการประเมินความเสี่ยงอาหารในสาขาต่างๆ จำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่ (๑) แนวปฏิบัติทั่วไปสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหาร (๒) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาเคมี: สารปนเปื้อนวัตถุเจือปนอาหารและยาสัตว์ตกค้าง (Chemical: Contaminant/ Food Additives/ Veterinary drugs) (๓) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาเคมี: สารตกค้างของวัตถุอันตรายทางการเกษตร (Chemical: Pesticides Residue) (๔) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาการประเมินความปลอดภัยของพืชดัดแปลงพันธุกรรมและผลิตภัณฑ์ (GMOs) (๕) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาจุลินทรีย์ (Microbiology) (๖) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาโภชนาการ (Nutrition) และ (๗) แนวปฏิบัติสำหรับการประเมินความเสี่ยงด้านอาหารสาขาวัสดุสัมผัสอาหาร (Food Contact Materials)

TRAC ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหาร (Capacity Building on Risk Assessment for Food Safety in Thailand) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอาหารของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและนำไปปฏิบัติได้ในทิศทางเดียวกันซึ่งจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานด้านการประเมินความเสี่ยงของประเทศ

๗. การบูรณาการระบบบริหารจัดการความปลอดภัยอาหารในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

มีเป้าหมายเพื่อสร้างการบูรณาการระบบบริหารจัดการความปลอดภัยด้านอาหารในระดับจังหวัด ท้องถิ่นและชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงในระดับประเทศ ซึ่งมีผลการดำเนินงานสำคัญคือการจัดทำข้อเสนอเพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการและขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ๒ ลักษณะคือ

(๑) ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

เร่งพัฒนาฐานข้อมูลและการจัดการฐานข้อมูลความปลอดภัยด้านอาหารตลอดห่วงโซ่อาหาร เชื่อมโยงทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พัฒนาการบริหารจัดการงบประมาณอัตรากำลังที่เพียงพอและมี ประสิทธิภาพ

(๒) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะที่ ๑ มีนโยบายการดำเนินงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ตลอดห่วงโซ่

ข้อเสนอแนะที่ ๒ กระบวนการสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จการดำเนินงานความปลอดภัยด้านอาหารร่วมกันหรือที่เรียกว่า Joint KPI ในหน่วยงานหลักคือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดูแลรับผิดชอบการเพาะปลูกประมงปศุสัตว์และวัตถุดิบ/ผลิตผลทางการเกษตรกระทรวงสาธารณสุขดูแลรับผิดชอบสถานที่ผลิตอาหารสถานที่นำเข้าอาหารและสถานที่จำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์อาหารกระทรวงพาณิชย์ดูแลรับผิดชอบการค้ากับดูแลการจำหน่ายสินค้ากระทรวงศึกษาธิการดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาหลักสูตรเนื้อหาการเรียนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับอาหารศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทรวงมหาดไทยกำกับดูแลในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรการผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรการแปรรูปตลอดจนการจำหน่ายอาหารในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะที่ ๓ กำหนดให้มีคณะกรรมการอาหารปลอดภัยระดับจังหวัดที่กำหนดให้มีองค์ประกอบทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหารเพื่อที่จะเป็นกลไกหลักสำคัญที่จะทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานพร้อมทั้งการได้รับจัดสรรงบประมาณและอัตรากำลังเพื่อขับเคลื่อนนโยบายที่ถ่ายทอดจากระดับชาติที่กำหนดโดยคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะที่ ๔ พัฒนาระบบการกำกับดูแลตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายและการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหารในระดับจังหวัดที่เชื่อมโยงกับระดับประเทศผ่านระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะที่ ๕ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายผู้ผลิตผู้ขายและผู้บริโภคอาหารปลอดภัยในระดับพื้นที่โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยให้เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ด้วยการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหารท้องถิ่นผู้นำชุมชนตลอดจนผลักดันให้มีแผนงานหรือโครงการด้านอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่อาหารในแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๘. คณะอนุกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริโภค (Consumer Approach) ให้มีความรู้ความสามารถในการเลือกซื้ออาหารได้อย่างปลอดภัยและสามารถเป็นกลไกที่ผลักดันให้เกิดการผลิตอาหารที่มีคุณภาพได้ โดยจัดทำสื่อและเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ มีผลการดำเนินงาน เช่นจัดทำสื่อรายการโทรทัศน์เรื่องผักและผลไม้ปลอดภัย เพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคมีความรู้และมีความสามารถในการเลือกซื้ออาหารได้อย่างปลอดภัยซึ่งได้มีการเผยแพร่ ออกอากาศไปแล้วทางช่อง TNN ๒ ช่อง TRUE และอยู่ระหว่างการดำเนินงานขยายผลในการนำไปเผยแพร่ยังสื่อต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักเกณฑ์โครงการนำร่อง “โครงการอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่ Prime Minister Award on Food Safety” เพื่อค้นหาเกษตรกรและผู้ประกอบการที่มีระบบการผลิตและระบบประกันคุณภาพที่ดีตลอดห่วงโซ่มาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้สู่ผู้บริโภคมุ่งหวังให้ผู้บริโภคได้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถเลือกซื้อสินค้าอาหารได้อย่างปลอดภัยและเป็นการกระตุ้นให้เกิดระบบการผลิตและระบบประกันคุณภาพที่ดีแก่เกษตรกรและมุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการด้วยการมอบรางวัลอาหารปลอดภัย

๙. คณะอนุกรรมการด้านมาตรฐานบุคลากรเพื่อจัดการความปลอดภัยอาหาร

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยอาหารทั้งในระดับชุมชนและในระดับอุตสาหกรรมเพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีความปลอดภัย ซึ่งมีผลการดำเนินงานคือจัดทำแนวทางการพัฒนาและยกระดับระบบประกันคุณภาพผู้ประกอบการ SMEs ให้สอดคล้องกับ (ร่าง) พระราชบัญญัติอาหารพ.ศ.โดยกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรเพื่อจัดการความปลอดภัยด้านอาหารประจำสถานที่ผลิตอาหารกำหนดประเภทอาหารหรือชนิดอาหารที่ต้องมีบุคลากรเพื่อจัดการความปลอดภัยอาหาร กำหนดหลักสูตรผู้ควบคุมการผลิตและความปลอดภัยอาหารและกำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมการผลิตและความปลอดภัยอาหาร (ผปอ.)

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษาตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีหลักการคือ เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาและวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิตและกระจายอาหารในห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหาร โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ได้กำหนด ๙ ประเด็นสำคัญ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความเชื่อมโยงด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพผู้บริโภคนำไปสู่การลดความเสี่ยงจากโรคติดเชื้อและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหาร เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีและมีความปกติตลอดวงจรชีวิตมนุษย์ได้แก่

- ๑.มาตรฐานและเครื่องชี้วัดทางโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง
- ๒.การจัดทำข้อปฏิบัติในการบริโภคอาหารตามวัย (FBDGs)
- ๓.อาหารและโภชนาการศึกษาและการกำหนดอาหารตามวัย
- ๔.ส่งเสริมการบริโภคพืชผักผลไม้
- ๕.การลดหวานมันเค็มในอาหาร
- ๖.รูปแบบการดำเนินงานอาหารและโภชนาการในโรงเรียน
- ๗.รูปแบบการดำเนินงานโภชนาการในพื้นที่และชุมชน
- ๘.ระบบการเฝ้าระวังและสำรวจภาวะโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง
- ๙.การบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในภาวะวิกฤติ

คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดีดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ โดยได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆที่สำคัญด้านความเชื่อมโยงอาหารโภชนาการและสุขภาพจำนวน ๖ ชุดและโครงการศึกษาวิจัยจำนวน ๑ โครงการมีผลการดำเนินงานที่สำคัญและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑.การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการสำหรับผู้บริโภค

มีเป้าหมายเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการสำหรับกลุ่มบุคคลปกติและองค์ความรู้สำหรับกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) โดยมีผลการดำเนินงานคือ หนังสือบทความอาหารและโภชนาการเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้เรื่องการบริโภคลดหวานมันเค็มข้อปฏิบัติในการบริโภคอาหารตามวัย และเอกสารการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการในทุกช่วงวัย ๑๐ เรื่อง ประกอบด้วย(๑) คำแนะนำการบริโภคอาหารในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร(๒) อาหารและโภชนาการสำหรับทารกแรกเกิดถึงอายุ ๕ ปี(๓) อาหารและโภชนาการสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา (๖-๑๒ ปี) (๔) อาหารและโภชนาการสำหรับวัยรุ่น(๕) อาหารและโภชนาการสำหรับผู้บริโภควัยทำงานและหญิงเจริญพันธุ์(๖) อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ (> ๖๐ ปี) (๗) อาหารสำหรับผู้ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง (๘) อาหารสำหรับผู้ป่วยโรคไขมันใน

เลือดสูง(๙) อาหารสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงหัวใจและอัมพาต และ (๑๐) อาหารสำหรับผู้ที่เป็นโรคอ้วนโรคเบาหวาน

๒. การจัดการความรู้ด้านอาหารและโภชนาการชุมชน

มีเป้าหมายเพื่อประมวลองค์ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและประชาชนสามารถเข้าถึงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งมีผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินงานร่วมกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ๔ ภาค ได้แก่ จ. อุบลราชธานี จ. ราชบุรี จ. พะเยา จ. สงขลา และสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (OKMD) ในการศึกษาวิจัยความต้องการแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านอาหารและโภชนาการพร้อมวิเคราะห์แนวทางในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้รวมทั้งรวบรวมและวิจัยองค์ความรู้เพื่อนำไปทดสอบและถอดบทเรียนการดำเนินงานในพื้นที่ต้นแบบเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน ๔ ภาคต่อไป

๓. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการและช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆด้านอาหารและโภชนาการที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วทั่วถึงและมีประสิทธิภาพรวมถึงแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานข้อมูลความรู้และรูปแบบการดำเนินงานการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านอาหารและโภชนาการและสร้างภาพลักษณ์ของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปมีผลการดำเนินงานคือจัดกิจกรรมและจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทยภายใต้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ รวมถึงผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง

๔. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาหารและโภชนาการในโรงเรียนตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

มีเป้าหมายคือขยายผลรูปแบบการบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในโรงเรียนอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักตามแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานด้านอาหารและโภชนาการของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งมีผลการดำเนินงานสำคัญคือ การศึกษาสาระสำคัญรวมถึงแนวคิดของการดำเนินงานด้านอาหารและโภชนาการของโรงเรียนในโครงการตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดทำเอกสารคู่มือการวัดผลการเรียนการสอนและกิจกรรมบูรณาการการดำเนินงานด้านเกษตรอาหารโภชนาการและสุขภาพสู่โรงเรียนตามรอยพระยุคลบาทกำหนดแผนการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการด้านเกษตรอาหารโภชนาการและสุขภาพในโรงเรียนอย่างครบวงจรภายใต้การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการฯ ร่วมกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ นำร่องการนำเอกสารคู่มือกิจกรรมการเรียนการสอนการบูรณาการการดำเนินงานด้านเกษตรอาหารโภชนาการและสุขภาพในโรงเรียนใช้กับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ๔ ภาค และนิเทศติดตามการดำเนินงานการบูรณาการด้านเกษตรอาหารโภชนาการและสุขภาพในโรงเรียนอย่างครบวงจรในโรงเรียนนำร่อง ๔ ภาค เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป

๕. การขับเคลื่อนวัฒนธรรมอาหารเพื่อโภชนาการและสุขภาพ

มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมอาหารของประเทศไทยและเชื่อมโยงวัฒนธรรมอาหารแบบไทยสู่การมีโภชนาการที่ดีการศึกษาเอกลักษณ์อัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

กับวัฒนธรรมอาหารไทย ๔ ภาคที่สามารถนำไปสู่การส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพตามบริบทของแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีผลการดำเนินงานคือ การขับเคลื่อนวัฒนธรรมอาหารไทยสู่การมีภาวะโภชนาการและสุขภาพที่ดี โดยร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายเลยสิงห์บุรีและนราธิวาส ทำการศึกษาเอกลักษณ์อัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของอาหารไทย ๔ ภาคที่สามารถนำไปสู่ต้นแบบการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพตามบริบทของแต่ละท้องถิ่นได้จัดทำหนังสือวัฒนธรรมอาหารไทยจำนวน ๔ เรื่องได้แก่หนังสือวัฒนธรรมอาหารไทยภาคเหนือภาคกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

๖. การพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการอย่างง่าย

มีเป้าหมายเพื่อสร้างเครื่องมือในรูปแบบสัญลักษณ์อย่างง่าย หรือสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” บนฉลากของผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับผู้บริโภคใช้เป็นข้อสังเกตในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าโภชนาการที่เหมาะสมและได้สร้างระบบการบริหารจัดการสัญลักษณ์ดังกล่าวให้มีความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุด โดยมีผลการดำเนินงานสำคัญคือ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยคำแนะนำของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๓ ได้มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๓๗๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหารเพื่อรองรับการแสดงตราสัญลักษณ์บนฉลากอาหาร และด้านการบริหารจัดการได้กำหนดให้มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการ ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นองค์กรกลางทางวิชาการทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองสัญลักษณ์โภชนาการ พร้อมทั้ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการอย่างง่ายเพื่อศึกษาวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเชิงนโยบายเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการแสดงสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” ที่เหมาะสมรวมทั้งให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” เพื่อผู้บริโภคลดการบริโภคอาหารหวานมันเค็มได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการพิจารณาหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการแสดงสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” เพื่อจัดทำหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการแสดงสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” ของทุกกลุ่มอาหารต่างๆ และจัดทำเกณฑ์ทางวิชาการและค่า cut-off point สำหรับอนุญาตการใช้สัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” ทั้งนี้ ปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์อาหารที่ผ่านเกณฑ์และได้รับอนุญาตให้แสดงสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” แล้ว จำนวน ๓๑๘ ผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้แก่เครื่องดื่มเครื่องปรุงรสผลิตภัณฑ์นมอาหารกึ่งสำเร็จรูป(เบหมีกึ่งสำเร็จรูป)ขนมขบเคี้ยว(ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐)

เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงาน ได้มีจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยากระทรวงสาธารณสุขกับสถาบันโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งการสร้างความร่วมมือด้านการส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยได้จัดประชุมร่วมกับสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล"Update on Nutrition Criteria for Front of Pack Labeling in Three ASEAN Member Countries" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับฉลากโภชนาการหน้าบรรจุภัณฑ์อาหารระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนโดยผู้ร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนจาก Choices International Foundation ผู้แทนประเทศสิงคโปร์มาเลเซียอินโดนีเซีย บรูไน เวียดนาม และไทย

รูปสัญลักษณ์โภชนาการ“ทางเลือกสุขภาพ”

๗. โครงการบูรณาการและพัฒนาตัวชี้วัดด้านความปลอดภัยอาหารและด้านความเชื่อมโยงอาหาร โภชนาการและสุขภาพในชุมชน ๔ ภาค

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องชุดที่ ๓ ร่วมกับสถาบันโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำโครงการวิจัย การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน ๓ ด้าน ได้แก่ด้านอาหารปลอดภัยด้านอาหารโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคที่มีผลต่อสุขภาพและด้านสุขภาพในแต่ละช่วงวัยของวงจรชีวิตมนุษย์โดยจัดทำเครื่องชี้วัดอย่างง่ายที่ ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้เองอย่างสะดวก

